

Náměty změn právní úpravy soudních poplatků v České republice

Bc. František Daněk

Diplomová práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav managementu
akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. František DANĚK**
Studijní program: **N 6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management a marketing**

Téma práce: **Náměty změn právní úpravy soudních poplatků
v České republice**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Vyjádřete se k významu a funkci soudních poplatků.
- Uvedte právní prameny soudních poplatků v České republice.
- Popište právní úpravu soudních poplatků ve vybraných státech EU.

II. Praktická část

- Analyzujte úpravu soudních poplatků v České republice de lege lata.
- Uvedte náměty pro právní úpravu soudních poplatků v České republice de lege ferenda.
- Charakterizujte správu soudních poplatků a ekonomické aspekty.

Závěr

Rozsah práce: **70 stran**
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] BAKEŠ, Milan, a kol. Finanční právo. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 742 s. ISBN 80-7179-431-7.

[2] BUREŠ, Jaroslav, a kol. Občanský soudní řád: komentář. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 858 s. ISBN 80-7179-739-1.

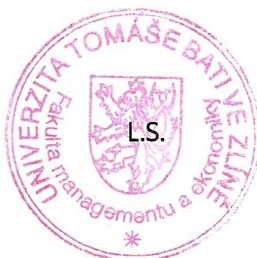
[3] PAVLÁSEK, Vlastimil, KUNEŠOVÁ, Hana. Veřejné finance. Plzeň: NAVA, 2006. 208 s. ISBN 80-7211-236-8.

[4] WALTER, Robert. Zákon o soudních poplatcích: Komentář. Praha: C. H. Beck, 2006. 156 s. ISBN 80-7179-928-9.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Stanislav Zenáhlík**
Ústav managementu
Datum zadání diplomové práce: **14. března 2008**
Termín odevzdání diplomové práce: **5. května 2008**

Ve Zlíně dne 14. března 2008

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkan

Ing. Pavla Staňková, Ph.D.
pověřený ředitel ústavu

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část vztahující se k problematice soudních poplatků. Zabývá se významem a funkcí soudních poplatků, poté právními prameny a historickým vývojem soudních poplatků v České republice. Závěr teoretické části přibližuje právní úpravu soudních poplatků ve vybraných zemích Evropské unie. Praktická část analyzuje samotný zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, s vysvětlením jednotlivých pojmů zákona, dále stručně analyzuje přílohu zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, kterou je sazebník soudních poplatků. Práce uvádí i alternativní druhy řízení k řízení soudnímu. V další části jsou pak samotné náměty změn pro právní úpravu soudních poplatků v České republice de lege ferenda. Nejprve to jsou náměty v oblasti výběru a příjmů ze soudních poplatků, a poté v oblasti související s vymáháním soudních poplatků. Samotný závěr praktické části popisuje správu soudních poplatků a ekonomické aspekty, a to i ve vztahu k navrhovaným opatřením. Práce obsahuje také několik tabulek a grafů.

Klíčová slova:

Soudní poplatky, význam a funkce soudních poplatků, vývoj soudních poplatků, zákon o soudních poplatcích, sazebník soudních poplatků, výběr soudních poplatků, příjmy ze soudních poplatků, vymáhání soudních poplatků, správa soudních poplatků.

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The thesis includes theoretical and practical parts relating to court fees area. It is about importance and function of court fees, then about sources of the law and historical development of court fees in the Czech Republic. The end of the theoretical part elucidates legal regulations of the court fees in chosen countries of the European Union. The practical part analyses directly law No. 549/1991 Digest, about court fees, as amended by later acts, with concept definition of law, then shortly analyses schedule of law No. 549/1991 Digest, about court fees, that is tariff of court fees. The thesis features also some alternative types

of process to a court process. In the next part there are suggestions for changes in legal regulations of court fees in the Czech Republic de lege ferenda. Firstly there are suggestions in an area of drawings and court fees revenue, and then in an area associated with exacting of court fees. The end of practical part describes to administration of court fees and economic aspects, namely in relation to proposed measures. The thesis includes also some tables and graphs.

Keywords:

Court fees, importance and function of court fees, development of court fees, court fees law, tariff of court fees, drawings of court fees, court fees revenue, exacting of court fees, administration of court fees.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VÝZNAM A FUNKCE SOUDNÍCH POPLATKŮ	11
1.1 ZAŘAZENÍ SOUDNÍCH POPLATKŮ A VEŘEJNÉ FINANCE	11
1.2 VÝZNAM A FUNKCE SOUDNÍCH POPLATKŮ.....	13
1.2.1 Fiskální funkce	13
1.2.2 Regulační funkce.....	14
1.2.3 Sankční funkce	14
1.2.4 Účel soudních poplatků.....	15
2 PRÁVNÍ PRAMENY SOUDNÍCH POPLATKŮ V ČESKÉ REPUBLICCE	16
2.1 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY SOUDNÍCH POPLATKŮ SOUDNÍCH POPLATKŮ NA ÚZEMÍ ČR.....	16
2.2 SOUDNÍ POPLATKY V ČESKÉ REPUBLICCE PO ROCE 1989.....	17
2.3 SOUVEJÍCÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY	18
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA SOUDNÍCH POPLATKŮ VE VYBRANÝCH STÁTECH EU	20
3.1 SLOVENSKO.....	20
3.2 NĚMECKO.....	21
3.3 DALŠÍ ZEMĚ EU MIMO VELKOU BRITÁNII.....	22
3.3.1 Rakousko.....	22
3.3.2 Maďarsko	22
3.3.3 Belgie	24
3.3.4 Lucembursko	24
3.3.5 Nizozemí	24
3.3.6 Francie.....	25
3.3.7 Itálie.....	25
3.3.8 Španělsko	26
3.3.9 Portugalsko.....	27
3.3.10 Řecko.....	27
3.3.11 Finsko	27
3.3.12 Švédsko	27
3.3.13 Slovinsko.....	28
3.3.14 Irsko.....	28
3.4 VELKÁ BRITÁNIE.....	28
3.4.1 Anglie a Wales	28
3.4.2 Skotsko	29
3.4.3 Severní Irsko	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 ÚPRAVA SOUDNÍCH POPLATKŮ V ČESKÉ REPUBLICCE DE LEGE LATA	32

4.1	ZÁKON Č. 549/1991 SB., O SOUDNÍCH POPLATCÍCH, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ – ANALÝZA	33
4.1.1	Předmět soudního poplatku	33
4.1.2	Subjekt oprávněný k výběru soudního poplatku	35
4.1.3	Poplatníci.....	36
4.1.4	Úhrada SOP	38
4.1.5	Osvobození od soudního poplatku	38
4.1.6	Vznik poplatkové povinnosti a důsledky jejího nesplnění.....	44
4.1.7	Výpočet, sazba a vrácení soudního poplatku	46
4.2	ZÁKON Č. 549/1991 SB., O SOUDNÍCH POPLATCÍCH, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ – SAZEBNÍK POPLATKŮ - ANALÝZA	49
4.2.1	Úvodní poznámky	49
4.2.2	Poplatky za řízení	50
4.2.3	Poplatky za úkony	51
4.3	ALTERNATIVNÍ ŘÍZENÍ K ŘÍZENÍ SOUDNÍMU	52
4.3.1	Rozhodčí řízení	52
4.3.2	Exekuční řízení.....	55
5	NÁMĚTY PRO PRÁVNÍ ÚPRAVU SOUDNÍCH POPLATKŮ V ČESKÉ REPUBLICE DE LEGE FERENDA.....	58
5.1	VÝBĚR SOP A PŘÍJMY ZE SOP.....	58
5.1.1	Náměty změn ve výběru SOP a příjmů ze SOP v modelové situaci.....	61
5.2	VYMÁHÁNÍ SOP.....	67
5.2.1	Vymáhání SOP v modelové situaci.....	71
5.2.2	Náměty pro vymáhání SOP.....	72
6	SPRÁVA SOUDNÍCH POPLATKŮ A EKONOMICKÉ ASPEKTY.....	75
6.1	SPRÁVA SOUDNÍCH POPLATKŮ.....	75
6.2	EKONOMICKÉ ASPEKTY	76
	ZÁVĚR	78
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	80
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	83
	SEZNAM TABULEK.....	85
	SEZNAM GRAFŮ	86
	SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Soudní poplatky jsou oblastí, která se může týkat každého z nás, aniž si to plně uvědomíme. V posledních dvou desetiletích u nás došlo k velmi podstatným, především společenskopolitickým, změnám, které ovlivnily nejen vývoj právní úpravy soudních poplatků. Institut soudních poplatků však historicky sahá mnohem dále. Soudní poplatky jsou součástí našeho platného právního řádu, a proto by jim měla být věnována náležitá pozornost.

Je nutno si uvědomit, že tato oblast tvoří specifickou součást výkonu soudnictví v České republice. Na zajištění této činnosti je třeba zabezpečit jak materiální, tak i personální prostředky, což není v žádném případě jednoduché a bez potíží. Jak se na tomto zajišťování podílí samy soudní poplatky?

Hlavním cílem práce jsou náměty změn pro právní úpravu soudních poplatků v České republice *de lege ferenda*. Především se jedná o náměty v oblasti výběru a příjmů ze soudních poplatků, a poté v oblasti související s vymáháním soudních poplatků. Za další cíl práce považuji dosáhnout rámcového vysvětlení a přiblížení této problematiky.

Čtenáře seznámím nejprve v teoretické části s významem a funkcí soudních poplatků, následně se zaměřím na právní prameny a historický vývoj soudních poplatků v České republice a na závěr teoretické části přiblížím právní úpravu soudních poplatků ve vybraných zemích Evropské unie, doplněnou některými dalšími skutečnostmi vztahujícími se k soudnímu řízení v těchto zemích.

Následně v praktické části provedu analýzu samotného zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, kdy se zaměřím na jednotlivé pojmy zákona, jako předmět a subjekt soudního poplatku, poplatník, splatnost poplatku, výpočet poplatku apod. Po provedení této analýzy provedu stručnou analýzu přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, kterou je sazebník soudních poplatků. Pro úplnost a přehlednost v práci stručně uvedu alternativní druhy řízení k řízení soudnímu a tyto krátce porovnáám s řízením soudním. Těmito alternativními řízeními jsou řízení rozhodčí a exekuční.

V dalším úseku praktické části se zaměřím na samotné náměty pro právní úpravu soudních poplatků v České republice *de lege ferenda*. V první části se budu orientovat na výběr a příjmy soudních poplatků, kdy nejprve popíši současný stav a následně uvedu několik opatření pro tuto oblast. V druhé části se poté zaměřím na problematiku spojenou s vymáháním

soudních poplatků, kdy opět nejprve popíše současný stav a následně uvede několik opatření, která by měla být přínosem ve vymáhání soudních poplatků.

V samotném závěru praktické části se budu zabývat správou soudních poplatků a jejich ekonomickými aspekty, a to i ve vztahu k navrhovaným opatřením.

Díky získaným údajům od krajských soudů a Ministerstva financí ČR je zpracováno několik tabulek a grafů, které pomohou lépe pochopit danou problematiku.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházel z poznatků autorů touto problematikou se zabývajících a využil jak metody indukce, tak i dedukce. V práci je odkazováno i na judikaturu soudů, která se k problematice vztahuje a má na ní také určitý vliv. Pro zpracování praktické části práce jsem použil převážně metodu analýzy. Pro popis dosavadních poznatků byla využita metoda deskriptivní.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝZNAM A FUNKCE SOUDNÍCH POPLATKŮ

Povinnost něco konat nebo něco plnit, tedy i platit soudní poplatky, může být uložena pouze na základě zákona. Tato zásada je dána ústavním pořádkem České republiky. Jedná se o zásadu, uvedenou v čl. 4. odst.1 Listiny základních práv a svobod (dále též LZPS), stanovící, že „povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a jen při zachování základních práv a svobod“. Čl. 11 odst. 5 LZPS tento princip konkretizuje tím, že uvádí, že daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona“, což je fakticky vyjádření téhož. Pouze zákonem je možné stanovit daňové i poplatkové povinnosti.¹

Podrobněji se právními prameny soudních poplatků v České republice budu zabývat v kapitole 2 této práce. Nyní se zaměřím na soudní poplatky (dále jen SOP) z hlediska jejich významu a funkce.

1.1 Zařazení soudních poplatků a veřejné finance

Soudní poplatky jsou součástí veřejných financí. „Veřejné finance představují peněžní vztahy, které zprostředkovávají tvorby, rozdělení a použití peněžních fondů, resp. peněžního kapitálu státu, orgánů místní samosprávy, státních podniků a ostatních veřejných organizací. Hlavním článkem veřejných financí jsou finance státu jako orgánu centrální moci.“²

V počátečním období existence státu si stát opatroval zdroje na vydržování státního aparátu, armády, policie, soudů. Teprve v dalším historickém vývoji se oblast finančního hospodaření státu rozšiřovala i na sociální a kulturní účely, odstraňování poruch v reprodukčním procesu, vytváření rezerv apod. V současném období hrají veřejné finance podstatnou roli v celkovém politickém, ekonomickém i sociálním mechanismu jednotlivých zemí. Veřejné finance slouží k uspokojování potřeb obyvatelstva na úrovni státu, regionů, měst a obcí. Zabezpečují veřejné úkoly a tím naplňují veřejné zájmy. Jejich úkolem je zabezpečit potřebné finanční prostředky a zajistit efektivnost jejich použití.³

¹ BAKEŠ, Milan, a kol. *Finanční právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 742 s. ISBN 80-7179-431-7.

² PAVLÁSEK, Vlastimil, KUNEŠOVÁ, Hana. *Veřejné finance*. Plzeň: NAVA, 2006. 208 s. ISBN 80-7211-236-8.

³ PAVLÁSEK, Vlastimil, KUNEŠOVÁ, Hana. *Veřejné finance*. Plzeň: NAVA, 2006. 208 s. ISBN 80-7211-236-8.

Veřejné finance jsou převážně založeny na principech:

- nenávratnosti
- neekvivalentnosti
- nedobrovolnosti
- nevylučitelnosti

Mezi funkce veřejných financí zařazujeme především funkce⁴:

- Alokační** – souvisí se zajišťováním tzv. veřejných statků, které nelze distribuovat prostřednictvím tržního mechanismu (obrana, veřejná správa, atd.). Užitek z veřejných statků plyne všem, nikdo není vyloučen z užívání. Těžko však lze určit, kdo a jaké míře tento veřejný statek využívá a kolik by měl zaplatit. Tržní systém je zde nahrazen úhradou z veřejných rozpočtů. Stát při řešení alokačního problému musí řešit kolik veřejných statků poskytovat, jak jejich produkci pokrýt a jak je rozdělovat. Placení nákladů spojených s veřejnými statky nemůže být spojeno s přímou spotřebou, ale hradí se z nenávratných plateb do veřejných rozpočtů (daní, poplatků apod.) Alokační funkci plní veřejné finance především svými výdaji.
- Distribuční** – souvisí s rozdělováním důchodu a bohatství prostřednictvím tržního mechanismu. Rozdělení důchodu prostřednictvím trhu se nemusí jevit ze společenského hlediska jako spravedlivé. Proto dochází k přerozdělování důchodů. Distribuční funkce je zajišťována především systémem přímých daní a transferů. Stát tím ovlivňuje rozdělování a přerozdělování důchodů ze sociálního hlediska s cílem dosáhnout větší spravedlnosti v rozdělování.
- Stabilizační** – je důsledkem makroekonomických příčin selhání trhu. Prostřednictvím veřejných financí může stát makroekonomicky ovlivňovat základní ekonomické cíle (stabilní zaměstnanost, cenovou stabilitu, rovnovážnou platební bilanci a stabilní ekonomický růst) s cílem dosáhnout ekonomické stability. K naplnění této funkce využívá stát v rámci hospodářské politiky nástroje monetární a fiskální poli-

⁴ PAVLÁSEK, Vlastimil, KUNEŠOVÁ, Hana. *Veřejné finance*. Plzeň: NAVA, 2006. 208 s. ISBN 80-7211-236-8.

tiky. Veřejné finance plní stabilizační funkci prostřednictvím veřejných příjmů a výdajů.

Soudní poplatky a poplatky obecně jsou součástí příjmů státního rozpočtu. Výdajem ze státního rozpočtu je poté v oblasti justice zajištění fungování soudnictví a vězeňství. Podrobnějším rozbohem stránky příjmů a výdajů v soudnictví se budu zabývat v praktické části této práce.

1.2 Význam a funkce soudních poplatků

Poplatek byl v minulosti chápán jako určitá nucená dávka, která byla ukládána za zvláštní činnost veřejných zařízení. Povinnost placení byla vyvolána nejčastěji žádostí jednotlivce o určitou činnost, např. rozhodnutí soudu. Dávka v podobě poplatku vystupovala jako zvláštní úplata za tuto činnost. Předpokladem povinnosti k plnění byl úřední úkon – donucení k platbě tak bylo do určité míry relativní.

Soudní poplatky mají dvě základní funkce, a to fiskální (jejímž cílem je, aby ti, kdo služeb soudu využívají, přispěli k úhradě nákladů s činnostmi soudů spojených) a regulační (jejímž cílem je odradit od svévolných, malicherných a obdobně bezdůvodných návrhů, které by soud zbytečně zatěžovaly). Poplatky ovšem nesmějí představovat překážku přístupu k soudu, která by bránila v uplatňování opodstatněných nároků (tzv. odepření spravedlnosti). Musí být tedy stanoveny v rozumné (přijatelné) výši a právní úprava též pamatuje institutem osvobození od soudních poplatků na případy, kdy osobní poměry účastníka mu neumožňují zaplacení poplatku.⁵ V odborné literatuře se dále můžeme setkat se „sankční funkcí“ soudního poplatku.

1.2.1 Fiskální funkce

Budeme-li se zabývat fiskální funkcí soudního poplatku, tak můžeme v obecné rovině konstatovat, že soudní poplatek má i v současné době sloužit k úhradě úkonu nebo činnosti

⁵ WALTER, Robert. *Zákon o soudních poplatcích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006. 156 s. ISBN 80-7179-928-9.

⁶ WINTEROVÁ, Alena, a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2002. 696 s. ISBN 80-7201-345-9.

soudu, která byla žádostí (podáním, návrhem) vyvolána. Do jaké míry ale lze o poplatcích hovořit z hlediska ekonomického jako o prostředku k pokrytí nákladů na činnost soudů jako státních orgánů, se budu podrobněji zabývat v praktické části této práce. Je však zcela zřejmé a všeobecně známo, že soudní poplatky sice plní funkci úhradovou, ale pouze z malé části.

1.2.2 Regulační funkce

Podstata regulační funkce poplatku tkví v tom, že soudní poplatky mají, jak je již výše uvedeno, mimo jiné bránit v podávání žalob v případech tzv. bagatelních sporů, tedy takových u nichž hodnota předmětu sporu, který je ocenitelný penězi, je stejný nebo dokonce nižší než náklady spojené s vedením sporu před soudem, nebo sporů, jejichž předmět sice ocenitelný penězi není, ale důležitost sporu je zjevně zanedbatelná vzhledem k náročnosti soudního řízení. V praxi by tato funkce tedy měla odlehčit přetíženým soudům. Na druhou stranu však nesmí být porušena zásada, že kdokoli má právo domáhat se svých nároků u soudu, a to i v případě bagatelních věcí. Porušování této zásady by bylo v přímém rozporu se zásadami právního demokratického státu. Jestliže jakýkoli účastník (fyzická či právnická osoba) nemůže ze závažných důvodů uhradit soudní poplatek a jsou-li splněny veškeré zákonné podmínky, má tato osoba právo na osvobození od soudních poplatků. Je nepřípustné, aby se nemohl kdokoli domoci svých práv u soudu z výše uvedeného důvodu (nemožnost uhradit soudní poplatek). Mimo jiné je zákonem stanoven také poměrně široký okruh soudních řízení, která jsou buďto zcela osvobozena o soudních poplatků (věcné osvobození), nebo je od povinnosti platit soudní poplatek osvobozen navrhovatel (osobní osvobození). Blíže se touto problematikou budu zabývat v praktické části práce. Regulační funkce poplatku je tedy do určité míry omezena v zájmu zachování rovnosti stran a práva domoci se spravedlivého procesu.

1.2.3 Sankční funkce

Sankční funkce soudního poplatku může být spatřována v tom, že povinnost nést náklady řízení včetně soudního poplatku je v rámci náhrady nákladů řízení uloženo za povinnost tomu, kdo ve věci neměl úspěch, tzn. dle zásady úspěchu ve věci, kterou se řídí náhrada nákladů ve sporném řízení. Poplatek tedy nakonec musí uhradit ten, jehož jednání nebo naopak nečinnost (porušení nějaké povinnosti či nerespektování nějakého práva), vedlo

v konečném důsledku k tomu, že se navrhovatel musel obrátit na soud za účelem ochrany svých práv. Tato funkce je však silně omezena v nesporném řízení, kde je většina těchto řízení od poplatků věcně osvobozena nebo je poplatek stanoven pevnou částkou. Tato funkce se daleko zřetelněji projevuje u sporných řízení, jejichž předmětem je peněžité plnění. Soudní poplatek je v těchto sporech stanoven procentuálně, přičemž maximální výše soudního poplatku je stanovena ve výši 1.000.000,- Kč. I když by funkce měla působit tak, že „sankce“ úhrady soudního poplatku postihne toho kdo měl ve věci jaký úspěch, je třeba si uvědomit, že soudní poplatky jsou většinou splatné při zahájení řízení (tedy podáním žaloby, návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání apod.), tedy že tento poplatek musí zaplatit ten, kdo se svého práva domáhá. Proto vysoký soudní poplatek může v praxi působit tak, že navrhovatele odradí. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že funkce „sankční“ a regulační jsou do jisté míry úzce spjaté.

1.2.4 Účel soudních poplatků

Za účel úpravy soudních poplatků lze považovat cíl, který byl sledován zákonodárcem. Podle právní teorie se „účelnost v působení práva naplňuje v jeho funkčnosti, resp. efektivnosti, která je spojena též s naplňováním cílů právní regulace.⁷“ Účelem by tedy měl být celkový efekt působení jednotlivých výše popsanych funkcí. V důvodové zprávě k návrhu platného zákona o soudních poplatcích je sledovaný účel úpravy poplatků vyjádřen takto: *„Tato úprava by měla odpovídajícími sazbami poplatků zabezpečit úhradu nákladů, které vznikají státu výkonem soudnictví a zároveň omezovat podávání některých neuvážených návrhů na zahájení soudních řízení.... Úkolem tohoto právního předpisu je i působení na občany, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti vůči občanům i ostatním subjektům.“*

⁷ Gerloch, Aleš. *Principiálnost, účelnost, účelovost v kontextu stability a dynamiky ústavního řádu České republiky* In: *Deset let Ústavy ČR: Východiska, stav, perspektivy. Sborník příspěvků*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 126 s. ISBN 80-86432-45-9.

2 PRÁVNÍ PRAMENY SOUDNÍCH POPLATKŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Jak již bylo výše uvedeno povinnost něco konat nebo něco plnit může být uložena pouze zákonem. Pouze zákonem je možné stanovit daňové i poplatkové povinnosti.⁸

2.1 Vývoj právní úpravy soudních poplatků soudních poplatků na území ČR⁹

Při vzniku samostatného Československa v roce 1918 byla v rámci procesu tzv. recepce převzata stávající rakousko-uherská právní úprava. Tento proces se týkal soudních poplatků i většiny ostatních právních předpisů. Zachován zůstal i tzv. všeobecný „Poplatkový zákon“ z roku 1850 (říšský zákon č. 50 o vydání Prozatímního zákona o poplatcích z právních jednání), který byl zaveden císařským patentem v reakci na zrušení vrchnostenských úřadů a poddanství, a skládal se ze dvou částí: obecné části a tarifu (tj. pravidel a zásad ukládání poplatků a sazebníku). Tento zákon byl v průběhu 60. a 70. let 19. století několikrát novelizován. Zvláštní předpis o soudních poplatcích byl vyčleněn císařským nařízením č. 279 z roku 1915. Tímto byly soudní poplatky z císařského nařízení z roku 1850 vyčleněny (zůstaly v něm upraveny především správní poplatky). Současně vzniklo také několik nových zákonů o poplatcích, čímž se stala úprava poplatků poměrně nejednotnou. Zákon z roku 1915 o soudních poplatcích se však ukázal jako vcelku stabilní. Zůstal v platnosti až do roku 1950, ačkoli během těchto let byla provedena řada novelizací. Změny v právní úpravě soudních poplatků se však převážně týkaly úprav sazebníku.

Za klíčovou reformu v oblasti „poplatkového práva“ je možno pokládat zákon č. 169/1950 Sb., o zrušení některých poplatkových předpisů, a na něj navazující zákon č. 173/1950 Sb., o soudních poplatcích (sazebník byl k němu vydán nařízením ministra financí č. 3/1951 Sb.) Tyto dva zákony přinesly významné změny: prvním z uvedených zákonů byla zrušena celá řada zvláštních poplatků (jejich soustavu nadále tvořily pouze poplatky správní, soudní, notářské, arbitrážní a místní), a druhým zákonem byla změněna dosavadní koncepce

⁸ BAKEŠ, Milan, a kol. *Finanční právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 742 s. ISBN 80-7179-431-7.

⁹ ONDRŮJOVÁ, Zuzana. *Soudní poplatky: Diplomová práce*, Právnická fakulta MU Brno, 2005/2006.

soudních poplatků. Tento předpis byl zrušen zákonem č. 116/1966 Sb., o soudních poplatcích, přičemž sazebník v tomto předpise je obsažen v příloze k tomuto zákonu. Posledním předpisem, který předcházel aktuálnímu zákonu o soudních poplatcích z roku 1991 byl pak zákon č. 147/1984 Sb., o soudních poplatcích. Všechny zmíněné poplatkové zákony kromě zákona z roku 1966 byly v během své platnosti novelizovány.

2.2 Soudní poplatky v České republice po roce 1989¹⁰

Po roce 1989 nastalo období, kdy byl zákonodárce nucen poměrně rychle reagovat na nastalé společenské a politické změny. Ve sféře přijímání nových zákonů došlo i na oblast poplatků, a to nejen soudních. Jedna z novel ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů, ze začátku 90. let (novel bylo v té době několik) vyčlenila z tohoto zákona všechny poplatky, které přímo nesouvisely s výkonem působnosti orgánů federace nebo se svou povahou netýkaly vztahu k zahraničí. Pravomoc k vydání ostatních poplatkových zákonů tímto byla přenesena na jednotlivé republiky a jejich orgány (ČNR a SNR). Z tohoto důvodu byl Českou národní radou schválen v roce 1991 vládní návrh zákona o soudních poplatcích (č. 549/1991 Sb., účinný od 1. 1. 1992) a po něm následoval vládní návrh zákona o správních poplatcích, k němuž byl vypracován i politicko-ekonomický rozbor. Účinnost tohoto zákona však byla odložena až k 1. 1. 1993 (zákon byl publikován pod č. 368/1992 Sb.). Bylo tomu tak z toho důvodu, že příprava nového zákona o správních poplatcích byla jednak s ohledem ke změnám oblasti, které se zákon týkal, mnohem náročnější, a také proto, že správní poplatky úzce souvisely s daňovou reformou, která měla být dokončena do konce roku 1992. Protože předmět zákona soudních poplatků byl pravděpodobně považován v zásadě za neproblematický, byl zákon přijat prakticky podle návrhu tehdejšího ministra financí Karla Špačka pouze se změnami, které prosadily výbory ČNR, jež návrh zákona projednávaly.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, v zásadě navazuje na předchozí poplatkový zákon č. 147/1984 Sb. Je však třeba zdůraznit, že nový zákon doznal některých nutných změn, které odrážely novou společenskou situaci. Výraznou změnou v oblasti soukromého práva byl mimo jiné z hlediska hmotného práva přede-

vším návrat obchodního práva do praxe, který souvisel s přeměnou státně řízeného hospodářství na hospodářství tržní. Se zavedením obchodních sporů zpět do civilního řízení byla spjata i přeměna tzv. arbitrážních poplatků na klasické soudní poplatky. Tato změna byla následkem zrušení institutu státních arbitráží a státem kontrolované hospodářské arbitráže. Institut přezkumu rozhodnutí správních orgánů si vyžádalo obnovení zásad demokratického právního státu, ve kterém orgán veřejné správy nemá pravomoc autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů, aniž by tito měli možnost využít opravných prostředků před nezávislým orgánem (soudem).

Pro úplnost je třeba dodat, že stávající zákon byl již několikrát novelizován (prozatím 26krát), přičemž změny se dotýkaly jak ustanovení týkajících se předmětu zákona, jeho subjektů, základu poplatku, způsobu stanovení výše poplatku, způsobu placení, následků jeho nezaplacení, tak i osvobození od poplatku a měněn byl i sazebník.

2.3 Související právní předpisy

K tomuto zákonu se vztahuje celá řada souvisejících předpisů. Jsou to zejména předpisy uvedené v následující tabulce:

Tab. 1 Zákon č. 594/1991 Sb. o soudních poplatcích a s ním a související právní předpisy

Právní předpis č.	název	související §§ a jejich obsah
Zák. č. 99/1963 Sb.	Občanský soudní řád	§ 75b poplatky za předběžné opatření
		§ 137 výčet nákl. řízení
		§ 138 osvobození od soudních poplatků
		§ 200db běh lhůt
		§ 210a autoremedura
Zák. č. 150/2002 Sb.	Soudní řád správní	§ 35 zastoupení (odst. 8)
		§ 36 práva a povinnosti účastníků (odst. 3)
		§ 37 úkony účastníků a osob zúčastněných na řízení (odst. 3)
		§ 47 zastavení řízení
		§ 56 přednostní vyřizování věcí
		§ 57 náklady řízení

¹⁰ ONDRŮJOVÁ, Zuzana. *Soudní poplatky: Diplomová práce*, Právnická fakulta MU Brno, 2005/2006.

Tab. 1. Zákon č. 594/1991 Sb. o soudních poplatcích a s ním a související právní předpisy

Zák. č. 337/1992 Sb.	Zákon České národní rady o správě daní a poplatků	§ 1	rozsah působnosti
		§ 60	posečkání daně a povolení splátek
		§ 61	den platby
		§ 62	evidence daní
		§ 65	prominutí daňového nedoplatku
Zák. č. 87/1995 Sb.	Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů	§ 14	osvobození Fondu* od soudních poplatků
		§ 26	osvobození Úřadu** od soudních poplatků
Zák. č. 430/1990 Sb.	Zákon o zmírnění následků některých majetkových krivd	§ 23	osvobození osoby domáhající se práva podle zákona
Zák. č. 229/1991 Sb.	Zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku	§ 21a	osvobození osoby domáhající se práva podle zákona
Zák. č. 182/1993 Sb.	Zákon o Ústavním soudu	§ 62	náklady řízení
Vyhl. č. 72/1993 Sb.	Vyhláška Ministerstva financí o osvobození na úseku soudních poplatků	§ 1	výčet osvobozených osob
		§ 2	stanovení doby
Vyhl. č. 117/1998 Sb.	Vyhláška Ministerstva financí o osvobození od soudních poplatků	§ 1	osvobození od soudního poplatku
		§ 2	zrušovací ustanovení
Vyhl. č. 5/1999 Sb.	Vyhláška Ministerstva financí o osvobození některých druhů poplatných úkonů od soudních poplatků v důsledku přírodních živelních pohrom	§ 1	osvobození od soudního poplatku
Zák. č. 189/1004 Sb.	Zákon o vyšších soudních úřednících	§ 9	úkony vyššího soudního úředníka
		§ 10	pověření pedsedou soudu
Vyhl. č. 37/1992 Sb.	Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky a jednacím řádu pro okresní a krajské soudy	§ 6	pověření o rozhodování o soudních poplatcích
		§ 25	stejnopis podání

* Fond - legislativní zkratka pro Zajišťovací fond družstevních záložen

** Úřad - legislativní zkratka pro Úřad pro dohled nad družstevními záložnami

Zdroj: vlastní zpracování

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA SOUDNÍCH POPLATKŮ VE VYBRANÝCH STÁTECH EU

V této části práce se zaměřím na stručnou charakteristiku úpravy soudních poplatků ve vybraných státech EU. Tento popis může sloužit k dotvoření celkového pohledu na zákonnou úpravu soudních poplatků, s možností vzájemného srovnání zákonné úpravy u nás a zákonné úpravy ve vybraných státech EU. Nejprve bude popsána zákonná úprava soudních poplatků se sousedními zeměmi. Podrobný rozbor právní úpravy soudních poplatků je obsažen v praktické části této práce. Aby však bylo možno udělat srovnat právní úpravu ve vybraných zemích EU a naší země, uvedu ve stručnosti příkladem několik základních poplatků.

Výše soudního poplatku je v ČR určena buďto procentem z ceny předmětu řízení příp. předmětu sporu (pokud lze ocenit penězi) s tím, že je určena minimální i maximální výše soudního poplatku, nebo je výše poplatku určena pevnou částkou, dle druhu řízení. Např. u peněžitého sporu je soudní poplatek vyměřen ve výši 4% z hodnoty sporu, přičemž poplatek je nejméně 600,- Kč a jeho maximální výše je určena částkou 1.000.000,- Kč. U návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí je výše poplatku stanovena ve výši 2% z výše vymáhaného částky, přičemž poplatek je nejméně 300,- Kč a jeho maximální výše je určena částkou 50.000,- Kč. Pokud jde o soudní poplatky, kde je sazba soudního poplatku určena pevnou částkou, tak např. v řízení o rozvod manželství je vybírán soudní poplatek ve výši 1.000,- Kč.

3.1 Slovensko¹¹

S ohledem na naši společnou minulost je úprava soudních poplatků velmi podobná té naší. Tak jako my, má také Slovenská republika (dále jen SR) samostatný zákon upravující ob-

¹¹ <http://log.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=%7E/Main/TArticles.ascx&phContent=%7E/Main/Article-Show.ascx&ArtID=6606&LngID=0>

last soudních poplatků, a to zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov.

Soudní poplatky se vybírají za jednotlivé úkony anebo řízení soudů, pokud jsou zahájeny na návrh a za úkony orgánů státní správy soudů a prokuratury uvedené v sazebníku soudních poplatků a poplatku za výpis z registru trestů. Sazebník tvoří, stejně jako u nás, přílohu zákona o soudních poplatcích. V sazebníku je uveden konkrétní úkon a sazba určená buď procentem nebo pevnou částkou. Platby se provádí na účet příslušného soudu ve slovenské měně nebo, pokud platba nepřesahuje 10.000,- Sk, kolkovými známkami.

V zákoně je vymezeno, kdo a kdy platí soudní poplatky, které řízení je osvobozeno zcela od poplatků (věcné osvobození), kdy je v řízení osvobozen jeden z účastníků (osobní osvobození) a kdy a za splnění jakých podmínek může účastník požádat o osvobození od soudních poplatků.

Výše soudního poplatku je určena buďto procentem z ceny předmětu řízení příp. předmětu sporu (pokud lze ocenit penězi) s tím, že je určena minimální i maximální výše soudního poplatku, nebo je výše poplatku určena pevnou částkou, dle druhu řízení. Např. u peněžitého sporu je soudní poplatek vyměřen ve výši 6 % z hodnoty sporu, přičemž poplatek je nejméně 500,- Sk a jeho maximální výše je určena částkou 500.000,- Sk. Za řízení soudu o námitkách proti exekuci je výše poplatku stanovena 6 % z výše vymáhaného nároku, přičemž poplatek je nejméně 2.000,- Sk a jeho maximální výše je určena částkou 500.000,- Sk. Pokud jde o soudní poplatky, kde je sazba soudního poplatku určena pevnou částkou, tak např. v řízení o rozvod manželství je vybírán soudní poplatek ve výši 2.000,- Sk (blíže k výši poplatků viz. Příloha 1).

3.2 Německo

Pro soudní řízení u soudů, zabývajících se občanskými a obchodními spory, se platí soudní náklady. Tyto soudní náklady se sestávají z poplatků a soudních výloh. Doručení žaloby odpůrci v procesu se zpravidla uskuteční teprve tehdy, když strana, domáhající se práva, předem zaplatí část poplatků - nákladů řízení - a výdaje na zaslání žaloby. Totéž platí i pro upomínací řízení. V řízení u pracovních soudů tato povinnost placení předem není. Je-li zastupováním pověřen advokát, vznikají náklady na právního zástupce. Náklady řízení,

soudní výlohy a odměna advokátovi, včetně nákladů placených zálohově, musí nakonec hradit strana, která proces prohraje.¹²

V občanskoprávních věcech soudy účtují soudní poplatky, které činí (dle druhu a výsledku řízení) od 0,5-násobku do 3-násobku poplatku z tabulky (viz. Příloha 2). Žalobce musí zaplatit zálohu ve výši 3-násobku poplatku z tabulky. V případě, že máte pohledávku a neočekáváte žádné námitky, můžete požádat o vydání tzv. platebního rozkazu, za který platíte pouze 0,5-násobku soudního poplatku z tabulky (minimálně 23 €). Nedovoluje-li ekonomická situace účastníka nést procesní náklady, lze podat žádost o osvobození od soudních a advokátních poplatků.¹³

3.3 Další země EU mimo Velkou Británii

3.3.1 Rakousko¹⁴

Pro každou žalobu uplatňovanou v občanském soudním řízení se s podáním k soudu vybírají ihned soudní poplatky, které platí paušálně pro soudy prvního stupně a v zásadě nezávisí na dalším osudu žaloby. Jejich výška je zpravidla odstupňována podle výše hodnoty sporu. Platí se při podávání žaloby – přímo u soudu v hotovosti nebo kreditní nebo bankovní kartou, jinak nepřímo obvykle převodem na konto soudu s uvedením účelu platby „soudní poplatky“ a také s údajem o příslušné straně.

3.3.2 Maďarsko¹⁵

Soudní poplatky se platí v občanskoprávním řízení. Výše soudních poplatků v jednotlivých řízeních je stanovena v kapitole VI zákona XCIII z roku 1990 o poplatcích. Povinnost platit soudní poplatky při občanskoprávním řízení vzniká ve chvíli, kdy je předložena žádost o soudní řízení, tj. je třeba je uhradit spolu se žádostí. Pokud dotčená strana nezaplatí soudní

¹² http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_ger_cs.htm

¹³ <http://www.kanzlei-passau.de/advokanc/RVG.html>

¹⁴ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_aus_cs.htm

¹⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_hun_cs.htm

poplatky spolu s podáním žádosti nebo pokud zaplatí méně, než požaduje zákon, požádá ji soud po předložení žádosti, aby doplatila zbývající část poplatků, a sdělí jí, že pokud nebudou uhrazeny soudní poplatky v celé výši, bude její žádost zamítnuta.

To se netýká případů, kdy je strana řízení od soudních poplatků osvobozena, nebo má právo soudní poplatky zaregistrovat. Osvobození od soudních poplatků znamená buď to, že osoba povinná platit soudní poplatky je od jejich platby osvobozená, nebo se vztahuje k předmětu poplatků. Osobní osvobození od soudních poplatků jako výhoda znamená, že dotčená strana je osvobozena od placení poplatků, jejich placení předem a povinnosti tyto poplatky hradit. Zákon o poplatcích stanoví právní subjekty, které mohou být od poplatků zcela osvobozeny. Některými příklady jsou: maďarský stát, obce, rozpočtové organizace, neziskové organizace, veřejné orgány a státní podniky, církve, církevní sdružení atd. V případě osvobození od věcných nákladů jsou obě strany – ať fyzické, či právnické osoby – osvobozeny od placení soudních výdajů bez ohledu na své příjmy nebo finanční situaci a bez ohledu na to, zda soudní spor zahrnoval dobrou víru, nebo ne, nebo jaký byl výsledek sporu. I v případě, že neexistuje žádná mezinárodní dohoda nebo reciprocita, má zahraniční strana řízení rovněž nárok na toto osvobození od placení nákladů. Podle současných předpisů se osvobození od věcných nákladů uděluje například v těchto případech:

- v případech, kdy soud zamítne žádost z vlastního podnětu, aniž by vystavil předvolání;
- v případě protinároků podaných v rámci rozvodového řízení;
- v případech, kdy je někdo prohlášen za mrtvého nebo kdy soud dojde k závěru, že nastala smrt, pokud ke zmizení nebo úmrtí došlo v důsledku války nebo přírodní katastrofy apod.

Právo zaregistrovat soudní poplatky je nižším stupněm výhod v souvislosti s náklady. Strana nebo osoba, které je toto právo poskytnuto, je osvobozena pouze z placení předem nebo z placení nákladů a v takovém případě musí strana nebo osoba, které to soud přikáže, zaplatit soudní výlohy na konci řízení.

Osvobození od placení nákladů rovněž zahrnuje osvobození od placení soudních výloh, na které má nárok strana, která z důvodu svého příjmu nebo finanční situace nemůže nést ná-

klady na soudní řízení. Strana, která je osvobozena od placení nákladů je rovněž osvobozena od placení soudních výloh.

3.3.3 Belgie¹⁶

V této zemi je třeba platit soudní výlohy. Náklady a soudní výlohy, které se týkají řízení, zahrnují zejména poplatky na kolky, soudní kancelář a zápis, náklady a odměny a platy na soudní jednání, náklady na odeslání rozhodnutí.

Při soudní žalobě platí žalující strana předem příslušný poplatek na soudní rejstřík. Poplatky na soudní kancelář zahrnují poplatek za zavedení do seznamu, poplatek za vydání a poplatek za odeslání. Na základě soudního řádu této země se při jakémkoliv konečném rozhodnutí z úřední moci vyhláší odsouzení k úhradě soudních výloh a nákladů v zásadě ta strana, která prohrála. Avšak soudce si může vyhradit soudní výlohy. V tomto případě jsou na žádost nejpričinlivější strany vyřízeny soudcem, který rozhodoval.

Odměny a náklady na advokáta nejsou zahrnuty v nákladech a soudních výlohách. Tyto vyplývají ze smlouvy, která byla uzavřena mezi advokátem a jeho klientem. Každá ze stran hradí také náklady a odměny za poradenství.

3.3.4 Lucembursko¹⁷

Soudní výlohy se v zásadě platí po ukončení soudního řízení. Soudce může rovněž přikázat složení kauce nebo provize (= záloha), kterou zaplatí jedna nebo několik stran účastnících se v procesu (např. v případě znaleckého posudku nařízeného soudem).

3.3.5 Nizozemí¹⁸

Při zahájení soudního řízení musí být uhrazen registrační poplatek. Výše poplatku závisí na druhu sporu a výši sporné částky. V praxi uhradí tento poplatek předem advokát a připočte ho ke své odměně. Pokud je během řízení nutné využít služeb znalce (např. účetního, lé-

¹⁶ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_bel_cs.htm

¹⁷ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_lux_cs.htm

¹⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_net_cs.htm

kařského specialisty nebo odborného poradce), přikáže soudce náhradu souvisejících nákladů straně, která ve sporu neuspěla, nerozhodne-li jinak (např. ve věcech rodinného práva, ve kterých náklady obvykle hradí strana, která je vynaložila). Totéž platí pro výdaje svědků nebo náklady spojené s jinými důkazními prostředky.

3.3.6 Francie¹⁹

Řízení není v zásadě podnětem k žádnému poplatku ve prospěch státu s výjimkou takových poplatků, které se týkají soudů v oblasti obchodního práva, kde je stanovena výše poplatků za soudní kancelář.

Soudní výlohy představují náklady vytvořené vedením jednání. Zahrnují zejména odškodnění svědků, odměny znalců, náklady na soudní vykonavatele a advokáty mimo jejich honoráře. Určité soudní výlohy je možné platit na počátku nebo v průběhu řízení. Na konci řízení soudce v zásadě předá soudní výlohy k tíži poražené strany, pokud neobdržela soudní pomoc.

3.3.7 Itálie²⁰

Standardní poplatek se u všech řízení hradí předem finančnímu úřadu, který patří pod Ministero delle Finanze (Ministerstvo financí). Částka se mění podle druhu zahajovaného řízení, projednávaných částek a stupně soudu, který bude případ řešit.

Zákon vyjmenovává celou řadu různých řízení osvobozených od placení poplatků, které ovšem vybírá parlament podle kritérií legislativní politiky v závislosti na povaze sporů a jejich sociálním dopadu.

Výjimky se vztahují zejména na:

- změnu osobního stavu
- výkon příkazů ke svěření a vydání
- žaloby pro dlužnou náhradu za škody způsobené uložením nadměrně dlouhého trestu

¹⁹ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_fra_cs.htm

²⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_ita_cs.htm

- soubor řízení týkajících se rodiny a statutu fyzických osob
- řízení, která se týkají částek nižších než 1.033,- €
- řízení o vymáhání osobního majetku, která se týkají částek nižších než 2.500,- €
- předběžná řízení v průběhu projednávání případu
- pravidel o příslušnosti a soudní pravomoci

U některých dokumentů, které mohou být použity stranami v průběhu řízení, ale nejsou určeny výhradně pro účely soudu, jako například notářské dokumenty, záznamy o prodeji vozidla, zveřejnění posledních vůlí a zápisy do úředního seznamu odborníků na obhajobu, je také požadována úhrada kolkovného.

Povinnost uhradit kolkovné v různé výši je stanovena podle povahy a účelu dokumentu. Kolkované dokumenty jsou proto osvobozeny od stanoveného poplatku, pokud jsou obsaženy v soudním spisu.

Vztahy mezi zúčastněnou stranou a jejím zástupcem nejsou upraveny žádnými pravidly a závisí pouze na zúčastněných stranách.

3.3.8 Španělsko²¹

Od roku 1986 jsou ve Španělsku zrušené všechny poplatky spojené s jakýmkoli jednáním před soudem nebo v průběhu soudního řízení. Z uvedeného důvodu stát od poživatelů práva nepožaduje žádné poplatky.

Počítá se však s možností vybírání poplatků za zhotovení kopií dokumentů a písemností, které jsou součástí spisu, o které účastníci řízení požádali, i když zatím uvedené poplatky nejsou uzákoněny.

²¹ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_spa_cs.htm

3.3.9 Portugalsko²²

V této zemi se ukládá, na rozdíl od Španělska, placení soudního poplatku, pokud neexistuje nárok na právní pomoc. Soudní poplatek se hradí postupně a jejich část se musí zaplatit ihned při podání žaloby.

3.3.10 Řecko²³

I zde se platí poplatky. Žalobce nese příslušné výdaje a poplatky. Navrhovatel proto platí kolek, soudní kolek, pokud je návrh žaloby zamítnut, a různé pokladní poplatky, které se platí současně s podáním návrhu žaloby.

3.3.11 Finsko²⁴

Po skončení projednávání věci soud vybere manipulační poplatek, jehož výška (od 60 euro výše) závisí na tom, ve které fázi projednávání bylo rozhodnutí vydáno. Někdy je ve věci možno rozhodnout na základě listinných podkladů, které byly soudu doručeny, často se ve věci rozhodne až po projednání.

3.3.12 Švédsko²⁵

Při podání žádosti v rámci soudního sporu musí žadatel zaplatit poplatek za žádost. Poplatek je třeba zaplatit okresnímu soudu při předkládání žádosti. V současnosti představuje poplatek za žádost 450 švédských korun (přibližně 50,- €). Pokud žadatel poplatek za žádost nezaplatí, soud vydá nařízení o dodatečném zaplacení poplatku. Pokud k zaplacení poplatku přesto nedojde, soud žádost zamítne.

²² http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_por_cs.htm

²³ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_gre_cs.htm

²⁴ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_fin_cs.htm

²⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_swe_cs.htm

3.3.13 Slovinsko²⁶

Soudní poplatky musí být zaplacený při podání návrhu soudu, při doručení rozhodnutí soudu v první instanci, při podání opravného prostředku a při doručení rozhodnutí soudu v druhé instanci; jsou splatné, jakmile vznikne závazek tyto poplatky zaplatit. Náklady soudního řízení jsou hrazeny účastníkem řízení, který byl ve sporu neúspěšný.

3.3.14 Irsko²⁷

U většiny druhů žádostí se platí soudní náklady, známé jako soudní poplatky. Tyto poplatky se musejí uhradit při podání žádosti v příslušné soudní kanceláři a bližší informace k různým poplatkům jsou uvedeny na internetových stránkách soudů. Honoráře advokáta, pokud jej budete mít, jsou různé a nejsou věcí soudu.

3.4 Velká Británie

S ohledem na skutečnost, že Velká Británie je tvořena několika zeměmi s odlišnými právními režimy, zaměřím se na každou z těchto zemí samostatně. Popis v této části bude o něco podrobnější, a to i s ohledem na skutečnost, že je zde jiný systém práva než-li ve většině zemí EU.

3.4.1 Anglie a Wales²⁸

Aby zde bylo řízení zahájeno, zpravidla se musí zaplatit poplatek. Výše poplatku závisí na částce, které se žalobce domáhá. Jestliže žalovaný po vydání soudního rozhodnutí platbu neuhradí nebo tvrdí, že peníze nedluží žaloba pokračuje jako 'hájený' sporný případ a žalobce může být vyzván k zaplacení dalšího poplatku. Vyhraje-li žalobce svůj případ, budou poplatky připočteny k částce, kterou žalovaný žalobci dluží. Žalobci může být také přizná-

²⁶ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_sln_cs.htm

²⁷ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_ire_cs.htm

²⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_eng_cs.htm

na určitá náhrada za ztracený čas v zaměstnání, ačkoli nemusí nutně pokrývat celou částku, která mu ušla.

Za určitých okolností, např. když žalobce pobírá sociální podporu, může požádat o osvobození od placení poplatků. Podrobné údaje o soudních poplatcích je možné najít v letáku, který je k dispozici u každého soudu hrabství, nebo na internetových stránkách soudů („Court Service“).

Mohou vzniknout další výdaje. Jestliže se žalovaný brání proti žalobě, bude možná potřeba svědků, aby pomohli soudu objasnit, co se stalo. Povinnost zaplatit jejich výdaje na cestu k soudu a zpět a ušlý výdělek za daný den může být uložena žalobci. Jestliže však žalovaný vyhraje, může soud žalovanému nařídít, aby takovéto výdaje uhradil. Pokud žalobce potřebuje znalecký posudek, například od lékaře, mechanika nebo škodního inspektora, nebo bude muset požádat znalce, aby se dostavil k soudnímu jednání, aby předložil důkazy v prospěch žalobce, bude muset zaplatit také výdaje a náklady znalce, avšak opět, jestliže vyhraje žalobce, může soud žalovanému nařídít, aby takové výdaje uhradil. Tyto náklady nejsou kryty ze zaplaceného soudního poplatku.

Nehovoří-li žalobce anglicky a potřebuje-li tlumočníka, nemůže mu soud při jeho hledání pomoci. Žalobce si jej musí zajistit sám a také zaplatit jakékoli poplatky, které bude tlumočník účtovat.

3.4.2 Skotsko²⁹

Soudní poplatky se platí na začátku soudního řízení. Jestliže žalobce vystupuje bez právního zástupce, bude je muset uhradit soudu v hotovosti nebo šekem. Je-li zastupován advokátem, musí se s ním dohodnout na časovém rozvrhu plateb.

Obvykle je zaplacení nákladů povinností poražené strany, i když je tato věc na uvážení soudce. Je pravděpodobné, že i když případ žalobce vyhraje, bude muset uhradit náklady na svědky nebo na znalecký posudek.

²⁹ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_sco_cs.htm

Funkci vybírání částek splatných na základě rozhodnutí skotských soudů a vymáhání dluhů splatných na základě soudních rozhodnutí v případě, že je dlužník neuhradí, nevykonávají soudy nebo jejich úředníci, nýbrž soudní vykonavatelé (v případě rozhodnutí okresního soudu šerifa) a „Messengers-at-arms“ (v případě rozhodnutí Nejvyššího civilního soudu).

„Messengers-at-arms“ jmenuje a zaškoluje „Lord Lyon King of Arms“ a soudní vykonavatele jmenuje a zaškoluje hlavní šerif. Ti mohou vyměřit poplatky předepsané Nejvyšším civilním soudem.

3.4.3 Severní Irsko³⁰

Poplatky jsou splatné po vystavení obsílky nebo občanskoprávní žaloby a v různých fázích soudního sporu. Příslušný tiskopis se obvykle ofrankuje proti potvrzení o převzetí poplatku. Na úrovni soudu hrabství to lze učinit v jakékoli soudní kanceláři (tj. i tehdy, když řízení probíhají v jiném obvodě). Obecný smysl spočívá v tom, že poražená strana hradí všechny náklady: své vlastní náklady i náklady odpůrce. U vrchního soudu se náklady vyměřují na základě vykonané práce. U soudů hrabství existuje klouzavá stupnice pevných nákladů, které jsou spojeny s hodnotou nároku. To usnadňuje výpočet pravděpodobných nákladů na soudní spor. U některých případů před soudem hrabství je však úroveň nákladů na uvážení soudce.

Zpravidla se může přisoudit zaplacení soudních nákladů nebo povinnost nést soudní náklady jen zúčastněné straně případu. Budeme muset nést náklady plynoucí z naší žaloby (např. svědečné, cestovné, náklady na znalecký posudek) během řízení. Budeme-li však úspěšní, můžete požadovat náhradu. Je třeba si však uvědomit, že u malých případů s limitovanými nároky je náhrada soudních nákladů přisouzena obvykle jen tehdy, když existuje důkaz o nepatřičném jednání jedné ze stran.

Kancelář pro výkon rozsudků („Enforcement of Judgements Office“) může pomoci zajistit jakékoli dlužné platby. Za její služby však budou účtovány poplatky.

³⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_nir_cs.htm

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ÚPRAVA SOUDNÍCH POPLATKŮ V ČESKÉ REPUBLICE DE LEGE LATA

Jak již bylo výše uvedeno, zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, v zásadě navazuje na předchozí zákon č. 147/1984 Sb. Je však třeba opět zdůraznit, že nový zákon v sobě zahrnoval několik nutných změn, které odrážely novou společenskou situaci.

Zřetelnou změnou byl v oblasti soukromého práva, nebudeme-li brát v potaz změny v samotném občanském soudním řízení, z hlediska hmotného práva zejména návrat obchodního práva do praxe. Toto souviselo s přeměnou státně řízeného hospodářství na tržní hospodářství. Přezkum rozhodnutí správních orgánů si vyžádalo obnovení tradic demokratického právního státu, ve kterém už orgán veřejné správy nemá pravomoc autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů aniž by tito měli možnost využít opravných prostředků před nezávislým orgánem (soudem).

Zákon o soudních poplatcích (dále též ZSP) tedy vychází z koncepce zákonů o soudních poplatcích, které byly platné od 50. let 20. století do pádu totalitního zřízení. Stejně jako tyto zákony je i tento relativně stručný, a je jednoduše formulován, aniž by byl členěn do více částí. Zákon samotný má jednu přílohu, a to sazebník uvedený stručnými poznámkami, které se vztahují k celému sazebníku. Současný ZSP byl od data své účinnosti do dnešní doby několikrát novelizován. V některých případech šlo pouze o drobné změny, ale objevují se i rozsáhlejší či významově zásadnější novely např. zákon č. 273/1994 Sb., č. 36/1995 Sb., č. 255/2000 Sb., č. 151/2002 Sb. (v souvislosti s přijetím soudního řádu správního) a také č. 555/2004 Sb. (v souvislosti se změnou občanského soudního řádu). Všechny uvedené novely měnily zejména ustanovení týkající se předmětu zákona, jeho subjektů, základu poplatku a způsobu stanovení výše poplatku (např. § 6 a byl vložen novelou č. 36/1995 Sb.) způsobu placení, následků jeho nezaplacení poplatku (odst. 9 k § 9 ZSP jako zmírnění následků nezaplacení poplatku byl vložen novelou č. 555/2004 Sb.), a několikrát také osvobození od poplatku. Zákony č. 36/1995 Sb. a 255/2000 Sb. se promítly i do změn v sazebníku.

Kapitole 4.1 bude rozbořem stávající úpravy zákona o SOP. V části 4.2 se zaměřím na sazebník ZSP. V kapitole 4.3 se poté budu okrajově zabývat alternativními druhy řízení, které mají možnost účastníci sporů v ČR využít.

4.1 Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů – analýza

V této části práce se zaměřím na samotnou strukturu ZSP platnou k dnešnímu datu.

4.1.1 Předmět soudního poplatku

V ust. § 1 zákona je vymezen samotný předmět soudních poplatků. Poplatky se vybírají za:

a) řízení před soudy ČR

Všechna řízení, která probíhají u obecných soudů, tj. řízení před soudem 1. stupně (řízení sporná, nesporná, smírčí, vyrovnávací), řízení před soudem 2. stupně – řízení odvolací, které probíhá dle toho, který obecný soud rozhodoval v prvním stupni, pokud rozhodoval okresní soud ve 2. stupni rozhoduje krajský soud, pokud v 1. stupni rozhodoval krajský soud ve 2. stupni je věcně příslušný vrchní soud³¹, řízení o mimořádném opravném prostředku – dovolání probíhající u Nejvyššího soudu ČR, stejně tak řízení v rámci správního soudnictví, v zásadě podléhají poplatkové povinnosti.

Dle mého názoru, zpoplatnění návrhu na zahájení opravného řízení částečně popírá princip jednotnosti řízení, neboť soudní poplatek se v rámci jednoho řízení vybírá až 3x (řízení před soudem 1. stupně, řízení před soudem 2. stupně a při dovolacím řízení). Dle mého názoru se regulační (preventivní) funkce, tj. účel odradit osoby před podáním bagatelní či malicherné žaloby, může uplatnit pouze v 1. stupni, neboť je sporné, zda je účastníky nutno odrazovat i od podání opravných prostředků.

Vzhledem k tomu, že součástí obecných soudů není Ústavní soud ČR, neboť ten je orgánem ochrany ústavnosti, řízení před tímto soudem nepodléhá soudním poplatkům.

³¹ V obvodu hlavního města Prahy vykonává působnost krajského soudu Městský soud v Praze a působnost okresních soudů obvodní soudy. V obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně.

Soudním poplatkům dále nepodléhá řízení trestní. Hlavním důvodem je zájem státu a společnosti na „náležitém zjištění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů.“

b) jednotlivé úkony prováděné soudy

c) úkony prováděné správou soudů.

Poplatky za jednotlivé úkony soudů, tak za úkony prováděné správou soudů, jsou uvedeny v sazebníku poplatků, který je přílohou zákona (viz. kapitola 4.2).

Nyní bude na místě je připomenout dvě základní uváděné funkce soudních poplatků:

- **fiskální** – cílem poplatků je, aby osoby využívající soudních služeb přispěly k úhradě nákladů činnosti soudu,
- **regulační** – jejímž cílem je, aby soudního procesu nevyužívaly osoby s malichernými a bezdůvodnými návrhy, což by zcela zbytečně zatěžovalo činnost soudů. Jak již však bylo uvedeno, poplatky nesmí bránit žádné osobě k přístupu k soudu a odpírat tak uplatňování opodstatněných nároků,³² a to s ohledem na základní principy zakotvené v Listině základních práv a svobod (LZPS), přesněji s ohledem na princip přiměřenosti, rovnosti obsaženém v čl. 1 LZPS, který zní: „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“, a dále s ohledem na čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR: „*Státní moc slouží všem občanům...*“, či s ohledem na ust. čl. VI. Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod „*každý má právo na spravedlivý proces a soudní ochranu*“. Poplatky musí být stanoveny v přijatelné výši a v případě, že osoba s ohledem na svou sociální situaci není schopna uhradit ani takovou výši poplatku, musí jí být poskytnuta možnost dovolat se svého práva i bez uhrazení poplatku. Náš právní řád z tohoto důvodu zná institutu osvobození od soudních poplatků (ust. § 11 zákona o soudních poplatcích, viz. níže). Může však nastat situace, kdy výše soudního poplatku vyměřená osobě, která není od osvobozena od soudního poplatku, odrazuje k podání žaloby, i když tato osoba by měla ve

³² WALTER, Robert. *Zákon o soudních poplatcích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006. 156 s. ISBN 80-7179-928-9.

věci plný úspěch, neboť i tento úspěch v některých případech neznamena, že jí tento výdaj bude protistranou, která byla ve věci neúspěšná, uhrazen.

Funkce soudních poplatků je blíže rozebrána v kapitole 1.2. Význam a funkce soudních poplatků.

4.1.2 Subjekt oprávněný k výběru soudního poplatku

V ust. § 5 ZSP je uvedeno, že poplatky vybírají, vyměřují, doměřují a vymáhají soudy, jejichž věcná a místní příslušnost je zakotvena v ust. § 3 ZSP.

Ve věcech poplatků za řízení rozhoduje soud, který je věcně a místně příslušný k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni. Věcná příslušnost je upravena v ustanovení § 9 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále též OSŘ). Místní příslušnost je zakotvena v ust. § 84-89a OSŘ, ust. § 235a upravuje příslušnost soudu ve věcech projednání žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost, ust. 249 OSŘ upravuje příslušnost soudu ve věcech žaloby pro zmatečnost, ust. § 252 OSŘ upravuje příslušnost ve věcech výkonu rozhodnutí.

Ve věcech správního soudnictví rozhoduje ve věcech poplatků za řízení soud, který je věcně a místně příslušný k projednání a rozhodnutí věci viz. § 7 soudního řádu správního (dále též SŘS).

Ve věcech poplatků za řízení před odvolacím soudem a dovolacím soudem rozhoduje soud, který rozhodl o věci v prvním stupni, není-li dále stanoveno jinak.

Vznikne-li poplatníku povinnost zaplatit poplatek v souvislosti s odvolacím nebo dovolacím rozhodnutím o věci samé nebo v souvislosti s odvolacím nebo dovolacím rozhodnutím, jímž se řízení končí, rozhoduje ve věcech soudních poplatků soud prvního stupně, nerozhodl-li o nich odvolací nebo dovolací soud. Toto ustanovení dává možnost rozhodnout o poplatku vybíraném v rámci odvolacího řízení (dovolacího řízení) odvolacímu (dovolacímu) soudu.

Ve věcech poplatků za řízení o kasační stížnosti rozhoduje krajský soud. Ve věcech poplatků za úkony rozhoduje soud nebo správa soudu, které mají úkon provést.

Soudy jsou dle ust. § 13a ZSP pověřeny správou soudních poplatků a jsou pro účely zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů (dále také ZSDP) považovány za správce daně a vedou o těchto poplatcích vedou evidenci.

4.1.3 Poplatníci

Ustanovení § 2 odst. 1 až 9 ZSP vymezuje, kdo je osobou povinnou k zaplacení soudního poplatku, tj. kdo je poplatníkem soudního poplatku; ust. § 11 naopak stanoví, kdo nemá povinnost soudní poplatek hradit a ust. § 16 upravuje případné další osvobození a úlevy od soudního poplatku.

Dle ust. § 2 zákona je poplatníkem za řízení před soudem prvního stupně v občanském soudním řízení:

- navrhovatel nebo navrhovatelé (pokud zákon dále nestanoví jinak)
V tomto případě se jedná o osobu, která podala návrh na zahájení soudního řízení, které podléhá soudnímu poplatku (viz. výše);
- účastníci smíru ve smírčím řízení;

Zde je nutno uvést, že toto ustanovení dopadá pouze na smírčí řízení dle ust. 67 – 69 OSŘ, tedy na tzv. přétorský smír, nikoli na smír uzavřený v průběhu občansko-právního řízení dle ust. § 99 OSŘ. Smírčí řízení dle ust. § 66-69 OSŘ patří mezi řízení předběžná. Návrh na přétorský smír musí splňovat náležitosti uvedené v § 42 odst. 4 OSŘ, avšak tento návrh nemá hmotněprávní ani procesní účinky, které zákon jinak spojuje s podáním návrhu na zahájení řízení (žaloby). Cílem tohoto řízení je, aby strany sporu měly možnost dosáhnout řešení vzájemných rozporů bez zahájení soudního řízení ve smyslu ustanovení § 79 OSŘ. Naproti tomu podle § 99 odst. 1 OSŘ se soud v řízení podle části třetí OSŘ má pokusit vždy o smír. Pokud však povaha věci smír nepřipouští nebo účastníci se o smíru nedohodnou, řízení pokračuje až do rozhodnutí soudu ve věci samé. K této problematice se vyjádřil i Ústavní soud ČR, který ve svém usnesení sp. zn. III. ÚS 144/97 uvedl, že nelze ztotožňovat soudní smír schválený v řízení nalézacím a smír dosažený v řízení smírčím. Vzhledem k tomu nelze na případ smíru uzavřeného dle ust. § 99 OSŘ aplikovat ust. § 2 odst. 3 věta druhá zákona ČNR č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, protože v tomto ustanovení je výslovně a výlučně uveden smír dosažený ve smírčím řízení a nikoliv smír obecně. V opačném případě by byl popřen záměr zákona z poplatkového hlediska zvýhodnit smír uzavřený ve smírčím řízení podle části druhé občanského soudního řádu (§ 67 a násl. OSŘ) proti řízení vedenému podle části třetí a čtvrté občanského soudního řádu.

- dlužník ve vyrovnacím řízení žalovaný (žalovaní) uplatňující svá práva vzájemným návrhem;
- fyzická nebo právnická osoba, jíž se týká provedení zápisu do obchodního rejstříku, o kterém rozhodl soud v řízení zahájeném bez návrhu;
- právnická osoba v řízení zahájeném bez návrhu, ve kterém soud rozhodl o zrušení nebo likvidaci právnické osoby nebo jmenování likvidátora právnické osoby;
- ve věcech správního soudnictví je pak poplatníkem soudního poplatku za řízení ten, kdo podal žalobu nebo jiný návrh (viz. ust. § 4 soudního řádu správního; dále jen SŘS), kterým se zahajuje řízení a ten, kdo podal kasační stížnost (viz. ust. § 102 a násl. SŘS);
- poplatníkem za odvolací řízení (řízení před soudem druhého stupně) je odvolatel, a za řízení dovolací (řízení před Nejvyšším soudem ČR) odvolatel;
- poplatníkem poplatku za úkon je navrhovatel úkonu;

Výčet těchto úkonů a sazby jednotlivých poplatků jsou uvedeny pod položkami 19 – 31 sazebníku;

- poplatníkem za vyhotovení stejnopisů podání a příloh se stává i ten, kdo nepředložil podání s potřebným počtem stejnopisů nebo příloh;

Toto ustanovení se vztahuje k § 42 odst.4 OSŘ, v němž je stanoveno, že podání je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami, tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba. Pokud tedy účastník nesplní tuto svoji povinnost, soud vyhotoví potřebný počet stejnopisů, případně příloh a za jejich vyhotovení vyměří účastníku poplatek dle položky 24 sazebníku.

- V řízení ve věcech obchodního rejstříku nebo v řízení o jmenování likvidátora právnické osoby se může poplatníkem soudního poplatku nepřímo stát statutární orgán právnické osoby (nebo osoba, na kterou v odpovídajícím rozsahu přešla působnost statutárního orgánu), a to pokud bez zbytečného odkladu nepodá návrh na zahájení řízení. V tomto ustanovení je tedy zakotven institut ručení, jehož cílem je, aby statutáři plnily své povinnosti řádně.

V případě, že poplatková povinnost vzniká více poplatníkům je nutné rozlišovat, zda tito poplatníci mají v řízení postavení nerozlučných společníků, tj. „jde-li o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozsudek musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, platí úkony jednoho z nich i pro ostatní“³³ (např. zrušení a vypořádání spoluvlastnického podílu), či mají postavení samostatných účastníků. V prvním případě platí, že poplatek hradí solidárně, tedy společně a nerozdílně, ve druhém případě platí, že poplatek platí každý z účastníků samostatně.

4.1.4 Úhrada SOP

Způsob úhrady poplatku je stanoven v ust. § 8 ZSP. Poplatky se platí jen v české měně, a to i kdyby žalovaná částka byla vyjádřena v měně cizí. Pokud je poplatek vyměřen do 5.000,- Kč je na úvaze poplatníka, zda takový poplatek uhradí kolkovými známkami vydanými Ministerstvem financí, či na účet soudu, který je oprávněn k výběru poplatku. Pokud je však poplatek vyšší než 5.000,- Kč poplatník možnost výběru nemá a musí poplatek uhradit na účet soudu, který je příslušný k rozhodování o něm, popřípadě uhradit v hotovosti na pokladně soudu.

4.1.5 Osvobození od soudního poplatku

Jak již bylo uvedeno výše, ZSP zná institut osvobození od poplatku³⁴, čímž je umožněno, aby každý bez ohledu na své osobní poměry se mohl obrátit na soud a využít soudní ochrany. Hlavním cílem je tedy zmírnit nepřiměřeně tvrdý dopad poplatkové povinnosti na povinné subjekty, kterým by tak mohla vzniknout překážka v přístupu k soudu.

Současná právní úprava rozlišuje tři následující druhy osvobození od soudního poplatku, a to

a) tzv. individuální osvobození od SOP

Osvobození od SOP podle § 138 OSŘ lze přiznat účastníku řízení nebo vedlejšímu účastníku jen na jeho žádost, kterou lze podat až do pravomocného skon-

³³ Ust. § 91 odst. 2 OSŘ.

³⁴ Za první republiky byl tento institut nazýván jako „právo chudých“ nebo „chudinské právo“, čímž je zcela zřejmě vystihnuta jeho podstata.

čení řízení. O osvobození může požádat jen z části nebo jen pro část řízení anebo jen pro některé úkony.³⁵

O tomto osvobození rozhoduje soud dle ust. § 138 odst. 1 OSŘ, v němž je uvedeno, že na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí. Obdobně je individuální režim upraven v ust. § 36 soudního řádu správního (SŘS).

Z uvedeného ustanovení vyplývá, že posouzení konkrétní situace zcela závisí na úvaze soudu, což je základním rozdílem od dalších dvou druhů osvobození od soudních poplatků, neboť ty jsou dány zcela kogentně, a to taxativním výčtem situací za nichž je možno osvobodit účastníka řízení od soudního poplatku (viz. níže).

Pokud soud osvobození přizná, vztahuje se tato úleva na celé řízení (tedy i na řízení před odvolacím, popř. dovolacím soudem). Zároveň však již přiznané osvobození může být rozhodnutím předsedy senátu opět odejmuto (popřípadě i se zpětnou účinností), „*jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.*“³⁶ S ohledem na uvedené ustanovení je v kompetenci odvolacího soudu posoudit poměry účastníka a v případě, že dojde k opačnému názoru než soud 1. instance, má možnost takovému účastníku řízení osvobození od soudního poplatku odejmout. Stejně tak lze učinit v případě změny poměrů účastníka řízení.

Proti rozhodnutí soudu o přiznání či nepřiznání osvobození od soudního poplatku je samozřejmě možné v občanském soudním řízení podat odvolání, v případě

³⁵ BUREŠ, Jaroslav, a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 858 s. ISBN 80-7179-739-1.

³⁶ § 138 OSŘ odst. 2 (a obdobně § 36 odst. 3 in fine).

správného řízení podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu ČR. Ten je 2. instancí ve správním řízení (odvolací instancí).

V souvislosti s individuálním osvobození od soudních poplatků se nabízí otázka, zda se toto vztahuje jak na fyzické osoby tak i na osoby právnické. Ust. § 138 OSŘ hovoří pouze o účastníku řízení bez jakékoli další specifikace. Dle názoru odborné veřejnosti je hlavním účelem tohoto ustanovení chránit účastníka v tíživých sociálních poměrech, což přichází v úvahu pouze u fyzických osob. Ovšem i v tomto případě zůstává otázka, zda lze osvobodit od soudních poplatků fyzickou osobu – podnikatele, popř. právnickou osobu. Na tuto problematiku existuje rozsáhlá judikatura Ústavního soudu, v níž Ústavní soud dospěl k závěru, že nelze vyloučit z možnosti přiznání osvobození od soudního poplatku právnické osoby jako účastníky řízení, neboť pokud by se tak stalo, znamenalo by to porušení zásady rovnosti stran. Ovšem i přes uvedený závěr Ústavního soudu ČR je nutno konstatovat, že se obecné soudy tímto názorem striktně neřídí. Navíc v obchodních sporech se většinou řeší vysoké peněžní částky, na základě nichž je vyčíslen mnohdy statisícový soudní poplatek, což vede „oprávněné“ subjekty k tomu, že se raději svých práv ani nedomáhají. Je přitom lhostejné, zda jde o klasickou žalobu nebo návrh na vydání platebního rozkazu. V obou případech povinnost úhrady soudního poplatku fakticky vznik okamžité nerovnosti procesních stran. Žalovaný totiž nemá žádnou povinnost, která by byla spojena s nutností uhradit nějaký poplatek z odporu, vyjádření apod.

Může tedy nastat situace, kdy jeden subjekt podá návrh na vydání platebního rozkazu, uhradí soudní poplatek např. ve výši statisíců Kč a protistrana podá odpor o jedné větě v ceně jednoho listu papíru a v klidu čeká až bude nařízeno ústní jednání. To obvykle trvá řadu měsíců někdy i let. Oprávněný subjekt po celou dobu blokuje své prostředky u soudu, aniž má nejmenší záruku, kdy řízení skončí. Pokud se i stane, že spor vyhraje a věc je pravomocná, ještě nemá vyhráno, protože protistrana uloženou povinnost nezaplatí. Nejhorší situace poté nastává, když protistrana nezaplatí dluh ani po nařízené exekuci a výsledek pro oprávněného je opravdu tristní.

Krom toho, že oprávněný nikdy nezíská "vysouzené" peníze, vykazuje i další ztrátu ve výši zaplaceného soudního poplatku z návrhu, příp. navíc z výkonu roz-

hodnutí. Všechno se přitom odehrálo podle práva. Takové faktické "uplatnění" práva je ovšem příliš vzdáleno od skutečného práva "na právo".³⁷

b) osobní osvobození od SOP

Osobní osvobození vyplývá z ust. § 11 odst. 2. písm. a) až r) ZSP. Od soudních poplatků je např. osvobozena ČR, a to vždy bez ohledu nato, zda před soudem vystupuje Úřad pro zastupování ve věcech majetkových či organizační složka státu. Osvobození se však nevztahuje na státní podniky nebo příspěvkové organizace (příspěvkovou organizací je např. školské zařízení). Dále jsou od soudního poplatku osvobozeny např. státní fondy, územní samosprávné celky, tj. obce a kraje, ovšem jen v případech, kdy se spor týká výkonu státní správy, tedy nikoli ve věcech samosprávy, dále se osobní osvobození týká nadací a nadačních fondů, navrhovatele v řízení o poddlužnické žalobě, kterou se oprávněný může domáhat na plátcí mzdy povinného nebo na dlužníku povinného, aby uhradil částku, kterou řádně a včas neuhradil v rámci výkonu rozhodnutí (v rámci exekuce) srážkami ze mzdy, resp. příkázáním pohledávky, čímž poddlužník porušil své zákonné povinnosti stanovené OSŘ.

Zde je vhodné poukázat na usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 13 Cmo 221/2003, ze dne 24.11.2003, které se vztahuje jak k poplatkům osobním, tak k individuálním, a v němž soud dospěl k závěru, že na právního nástupce účastníka řízení nepřechází osvobození od soudních poplatků přiznané původnímu účastníku řízení rozhodnutím soudu podle § 138 OSŘ, ani osobní osvobození původního účastníka řízení podle § 11 odst. 2 zákona č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů; po tomto právním nástupci však nelze požadovat, aby dodatečně doplatil soudní poplatky, ohledně kterých původnímu (od poplatků osvobozenému) účastníku řízení poplatková povinnost nevznikla. Z uvedeného tedy vyplývá, že právní nástupce účastníka řízení má povinnost platit ty soudní poplatky, k nimž by mu po tomto vstupu vznikla poplatková povinnost.

³⁷ TIŠER, J. *Osvobození od soudních poplatků*: ASPI (LIT), I.Č.: 8200.

Pro úplnost je nutné uvést, že osobní a individuální osvobození, na rozdíl od věcného osvobození (viz. níže), nevylučuje možnost uložit povinnost uhradit poplatek ve sporném řízení druhé straně, neboť ust. § 2 odst. 3 ZSP upravuje přechod poplatkové povinnosti. Uvedené ustanovení zní: *„je-li navrhovatel v řízení od poplatku osvobozen a soud jeho návrhu vyhověl, zaplatí podle výsledku řízení poplatek nebo jeho odpovídající část žalovaný, nemá-li proti navrhovateli právo na náhradu nákladů řízení nebo není-li též od poplatku osvobozen.“*

Vzhledem k tomu, že uvedené ustanovení operuje s termínem „žalovaný“ vztahuje se toto pouze na řízení sporné (viz ust. § 90 OSŘ). Tento přechod nastává pouze za předpokladu, že žalobce je v řízení osvobozen od soudního poplatku (individuální či osobní osvobození), soud návrhu vyhověl, a to alespoň z části, žalovaný nemá proti žalobci dle rozhodnutí soudu právo na náhradu nákladů řízení, žalovaný není také osvobozen od soudního poplatku, nejedná se o řízení o rozvod, o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je či nikoli.

Soudní poplatek, dle tohoto ustanovení se určuje dle toho, co bylo žalobci dle výsledku přiznáno, nikoli z toho o uplatnil návrhem na zahájení řízení. Ustanovení platí i v řízení, které skončilo smírem dle ust. § 99 OSŘ (viz výše).³⁸

c) Věcné osvobození od SOP

V § 11 odst. 1 písm. a) až r) ZSP je taxativní výčet řízení, která jsou vyjmuta z poplatkové povinnosti.

Věcně jsou osvobozena především řízení, kde má na ochraně dotčených práv zájem stát, společnost. Jedná se především o řízení ve věcech občanského a rodinného práva jako např. řízení ve věcech opatrovnických a péče soudu o nezletilé, ve věcech důchodového pojištění a zabezpečení, sociální péče a státních dávek, vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí.

³⁸ WALTER, Robert. *Zákon o soudních poplatcích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006. 156 s. ISBN 80-7179-928-9.

Pro úplnost je nutno dodat, že právo na věcné nebo osobní osvobození může vzniknout také na základě zákonných právních předpisů, podzákonných právních předpisů (§ 16 ZSP) nebo na základě mezinárodní smlouvy.

Takovýmto zákonným předpisem je např. zák. 430/1990 Sb. o zmírnění následků některých majetkových křivd. V případě podzákonných právních předpisů se jedná např. o vyhlášku MF č. 72/1993 o osvobození na úseku soudních poplatků, jež přiznává za určitých podmínek tuto výhodu držitelům osvědčení o účasti v národním odboji nebo jejich vdovám, o vyhlášku MF č. 5/1999, dle níž jsou od poplatku osvobozeny úkony, které se činí na návrh fyzické nebo právnické osoby v důsledku živelních pohrom (v obou případech se jedná o osobní osvobození). Vláda může také nařízením stanovit osvobození od některých poplatků pro skupiny cizinců, kterým je na území ČR poskytnuta dočasná ochrana. Vláda také může provést úpravu předmětů a sazeb poplatků stanovených v sazebníku, nebo osvobodit od poplatků ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, hasičské ochranné sbory a havarijní službu. V tomto případě se však jedná o opatření výjimečné, které je přípustné jen po vyhlášení stavu ohrožení nebo válečného stavu.

Jako příklad mezinárodní smlouvy lze uvést Smlouvu mezi ČR a SR o právní pomoci,³⁹ která byla vyhlášena formou sdělení MZV pod č. 209/1993 Sb. Tato smlouva občanům Slovenské republiky přiznává stejná práva jako občanům České republiky.

„Skutečnost, že účastník (vedlejší účastník) je osvobozen od soudních poplatků podle shora uvedených právních předpisů, sama o sobě nevylučuje, aby mu bylo přiznáno i osvobození od soudních poplatků rozhodnutím soudu podle § 138 OSŘ. Osvobození od SOP podle tohoto ustanovení má totiž do právní sféry účastníka (vedlejšího účastníka) zpravidla širší dopad než osvobození poskytovaná přímo právními předpisy; při poskytnutí tohoto osvobození účastník (vedlejší účastník) není povinen nejen platit soudní poplatky, ale nelze mu uložit ani povinnost složit zálohu na náklady důkazů (§ 141 odst. 1 OSŘ) a ani povinnost

³⁹ KLIMEŠ, Pavel. *Soudní poplatky: Diplomová práce*, Právnická fakulta MU Brno, 2000.

nahradit státu náklady, které platil (§ 148 odst. 1 OSŘ), a má právo, aby mu byl ustanoven zástupce.“⁴⁰

4.1.6 Vznik poplatkové povinnosti a důsledky jejího nesplnění

Ustanovení § 4 ZSP konkretizuje, kdy vzniká subjektům poplatkové povinnosti v jednotlivých případech. Zde jsou rozlišeny dvě skupiny případů. V první skupině případů vzniká poplatková povinnost okamžikem podání návrhu (podání žaloby, podáním odvolání popř. podáním dovolání, či ve správním soudnictvím podáním kasační stížnosti). Ve druhé skupině jsou případy kdy poplatková povinnost se váže až na samotné rozhodnutí ve věci (schválením smíru ve smírčím řízení, rozhodnutím soudu o návrhu na nařízení předběžného opatření, rozhodnutím soudu ve vyrovnávacím řízení, jímž soud prohlásí vyrovnání za skončené a v ostatních případech uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím soudu o věci samé).

Rozlišení dvou skupin případů vzniku poplatkové povinnosti má vliv i na splatnost poplatku. V první skupině (podání návrhu) je stanovena splatnost vznikem poplatkové povinnosti (ust. § 7 odst. 1), tj. podáním samotného návrhu ve věci. Splatnost poplatku v případě druhé skupiny nastává třetím dnem od právní moci rozhodnutím, na něž je poplatková povinnost vázána. Toto rozhodnutí je ve většině případů obsaženo v rozhodnutí ve věci samé. Stanovená tří denní lhůta je lhůtou kogentní a soud ji tudíž nemůže prodloužit. Ovšem má možnost na žádost poplatníka posečkat nebo o povolit splátky dle ust. § 13 odst. 2 ZSP. Rozhodnutí o posečkání poplatku nebo o povolení splátek není v pravomoci soudu, nýbrž v pravomoci předsedy soudu, který rozhoduje na návrh poplatníka.⁴¹

Poplatková povinnost vzniká vždy, tedy i v případě, že se jedná o návrh, který je nepřijatelný, je podán opožděně či je podán osobou, která není aktivně legitimována.

Jde-li o poplatky za úkon, poplatková povinnost vzniká potom dle ust. § 4 odst. 2 ZSP pak sepsáním podání do protokolu nebo podáním návrhu na provedení úkonu.

⁴⁰ BUREŠ, Jaroslav, a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 858 s. ISBN 80-7179-739-1.

⁴¹ Viz. např. usnesení Krajského soudu Ústí nad Labem sp zn. 10 Co 499/2001, ze dne 22.8.2001.

Pokud soudní poplatek, jenž je splatný, není zaplacen, musí soud vydat usnesení, v němž vyzve poplatníka k jeho zaplacení a zároveň ho poučí o následku nesplnění poplatkové povinnosti, kterým je zastavení řízení (v případě podání návrhu na provedení úkonu je následkem nezaplacení poplatku neprovedení úkonu).⁴² Jestliže soudní poplatek není uhrazen ani v této lhůtě, vydá soud usnesení o zastavení řízení, proti němuž je přípustné odvolání (nelze však proti němu podat dovolání⁴³). Ve správním soudnictví je proti takovému rozhodnutí možno podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu (nikoli tedy odvolání, viz. ust. § 14 ZSP). Je-li poplatek uhrazen ve věcech správního soudnictví dříve než usnesení o zastavení řízení nabude právní moci a v ostatních věcech nejpozději do konce lhůty k podání odvolání proti usnesení o zastavení řízení, soud rozhodnutí zruší (ust. § 9 odst. 4 ZSP). Na tomto místě je nutné zmínit i usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 13 Cmo 229/2002, ze dne 25.9.2002, v němž soud dospěl k závěru, že i když je soudní poplatek uhrazen až po uplynutí lhůty k podání odvolání proti usnesení o zastavení řízení, avšak před rozhodnutím odvolacího soudu, je nutno postupovat dle ust. § 9 odst. 7 ZSP a napadené rozhodnutí zrušit.

Je-li řízení pravomocně zastaveno z důvodu nezaplacení soudního poplatku, je tím řízení skončeno. Ovšem vzhledem k tomu, že soud nerozhodoval o merituu věci, nemůže se jednat o věc pravomocně rozhodnutou (*res iudicata*) a účastníkovi nebrání, aby se svého práva opětovně domáhal soudní cestou. Ovšem účastník svým jednáním – neuhrazením poplatku, riskuje zmeškání lhůt k uplatnění svého nároku (promlčení či prekluzi svého práva).

Ust. § 9 odst. 4 stanoví taxativně případy, v nichž nelze řízení z důvodu neuhrazení soudního poplatku řízení zastavit. Těmito výjimkami jsou následující okolnosti:

- soud již začal jednat ve věci samé
- jestliže povinnost zaplatit poplatek vznikla poplatníkovi, jemuž soud ustanovil opatrovníka, protože jeho pobyt není znám nebo se mu nepodařilo doručit obsílku na známou adresu
- došlo-li k rozšíření návrhu poté, co soud již zahájil řízení

⁴² § 9 odst. 1, 2 a. 8 ZSP.

⁴³ Viz. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 205/2002, ze dne 28.3.2002.

- je-li nebezpečí z prodlení, a poplatníkovi by proto mohla vzniknout újma (pokud tyto skutečnosti poplatník řádně doloží).

V těchto případech je postupováno shodně jako v případech stanovených v ust. § 4 odst. 1 písm. e) až h) ZSP, tedy pouze v těchto řízení soud řízení nezastaví, a povinnost zaplatit poplatek uloží až v rozhodnutí, kterým řízení končí (§ 9 odst. 6).

Co se týče lhůty k vyměření a vymáhání poplatku tady ZSP počítá s obecnou tříletou promlčecí dobou, která se počítá od konce kalendářního roku, v němž se stal poplatek splatným. „Běh uvedená lhůty se však staví, pokud byl poplatník uvědoměn o úkonu provedeném k vyměření nebo k vymáhání poplatku (např. o výzvě k zaplacení poplatku, rozhodnutí ukládajícím zaplacení poplatku, návrhu na výkon rozhodnutí (dále též VR) ukládající zaplacení poplatku). Od konce kalendářního roku, v němž byl poplatník o takovém úkonu písemně uvědoměn anebo v němž mu plynula lhůta povolená pro posečkání poplatku anebo v němž mu uplynula lhůta povolená pro posečkání poplatku nebo lhůta pro placení poplatku ve splátkách, běží nová tříletá lhůta.“⁴⁴ Rozhodnutí o posečkání poplatku nebo o povolení splátek, jak již bylo uvedeno výše, není v pravomoci soudu, nýbrž v pravomoci předsedy soudu, který rozhoduje na návrh poplatníka.⁴⁵

ZSP zná i objektivní desetiletou promlčecí lhůtou, po jejímž marném uplynutí nelze poplatek ani vyměřit, ani vymáhat. Tato lhůta se počítá od konce kalendářního roku, kdy byl poplatný úkon dokončen.⁴⁶

4.1.7 Výpočet, sazba a vrácení soudního poplatku

Sazby jsou stanoveny buď pevnou částkou, nebo procentem ze základu poplatku. Procentnímu poplatku v občanském soudním řízení podléhají všechna peněžítá plnění.

Základem procentního poplatku je dle ust. § 6 ZSP cena předmětu řízení bez příslušenství, pokud toto příslušenství není samostatným předmětem řízení. Příslušenstvím se rozumí

⁴⁴ WALTER, Robert. *Zákon o soudních poplatcích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006. 156 s. ISBN 80-7179-928-9.

⁴⁵ Viz. např. usnesení Krajského soudu Ústí nad Labem sp.zn. 10 Co 499/2001, ze dne 22.8.2001.

⁴⁶ § 13 odst. 4 ZSP.

v souladu s ust. § 121 odst. 3 občanského zákoníku úroky, úroky z prodlení, poplatků z prodlení, náklady spojené s jejím uplatněním.

Pokud je v návrhu uplatněno více peněžitých plnění, je základem jejich součet, ovšem pokud tato peněžitá plnění podléhají rozdílné sazbě, jsou samostatným předmětem poplatku. U opakovaných plnění je opět jejich základem součet všech těchto plnění. Pokud jde o plnění na dobu neurčitou (např. výživné), na dobu života (náhrada za ztrátu na výdělku) nebo na dobu delší 5-ti let, je základem poplatku pětinasobek ročního plnění. Obdobně je tomu tak i v případech, kdy se nejedná o peněžité plnění, nýbrž o nepeněžité, jejichž peněžní hodnotu pro účely stanovení základu poplatku stanoví sazebník (např. položka 17).

Nelze-li základ poplatku stanovit, je dle § 6 odst. 4 základem poplatku 15.000,- Kč. Jak již bylo uvedeno výše poplatky se platí jen v české měně. Z tohoto důvodu ust. § 6 odst. 6 upravuje způsob přepočtu základu poplatku na měnu českou. V takovém případě zákon rozlišuje, zda kurs k české měně vyhláší Česká národní banka (dále též ČNB), či nikoli. Ve druhém případě se použije kurs amerického dolaru *vyhlášený ústřední bankou státu, ve kterém měna platí*.

Okamžik, k němuž soud zjišťuje kurs vyhlášený ČNB, je stanoven dvěma způsoby, a to dle vzniku poplatkové povinnosti a dle vydání rozhodnutí. Pokud poplatková povinnost vzniká dnem podání návrhu, potom je kurs zjišťován k prvnímu dni kalendářního měsíce, v němž povinnost vznikla. Pokud soud vydá ohledně povinnosti uhradit soudní poplatek rozhodnutí, je kurs zjišťován k prvnímu dni měsíce, v němž bylo takové rozhodnutí vydáno.

Ohodnocení předmětu řízení tedy zůstává jednak na doložení předmětných skutečností navrhovatelem, a v konečném důsledku na posouzení ze strany soudu.

V případě, že se žalobce domáhá alternativně několika plnění (navrhuje, aby soud vydal rozhodnutí, v němž uloží žalovanému povinnost vydat věc nebo uhradit částku v konkrétní výši, s tím, že je na žalovaném, kterou z variant si vybere), popřípadě se žalobce domáhá eventuálního plnění (žalobce se domáhá určitého plnění a pro případ, že takové plnění nebude možné, navrhuje, aby soud uložil žalovanému jinou povinnost), stanovuje se výše poplatku, dle návrhu, který je uveden na prvním místě.

Pokud však nastane případ kumulace nároků (např. žalobce se domáhá neplatnosti výpovědi z pracovního poměru a zároveň se domáhá uhrazení ušlé mzdy, tj. domáhá se jak peněžitého tak nepeněžitého plnění), určí se poplatky zvlášť dle každé ze sazeb a poté se sečtou.

Dojde-li k situaci, kdy žalobce po podání návrhu rozšíří svůj žalobní petit (požaduje-li více než dosud), popřípadě požaduje-li něco jiného než dosud, přičemž soudní poplatek je z nově uplatněného návrhu vyšší, je poplatník povinen doplatit takto vzniklý doplatek. Pokud ovšem žalobce vezme z části zpět svůj návrh a řízení je v této části zastaveno ještě před prvním jednáním, sníží soud zaplacený poplatek.

Ustanovení § 10 a § 12 upravuje postup v případě změny v poplatkové povinnosti. Ust. § 10 se týká vrácení poplatku osobě, která jej zaplatila, aniž byla k zaplacení povinna, nebo osobě, která zaplatila poplatek v nesprávné výši, v takovém případě je stanovena minimální částka 50,- Kč, která se nevrací. Ustanovení o minimální částce však neplatí pro případ zaplacení poplatku v nesprávné výši na základě nesprávného rozhodnutí soudu či na základě nesprávné výzvy (v takovém případě se tedy vrací i částka, která nedosahuje 50,- Kč).

Poplatek v celé výši se vrací i v případě zastavení řízení před prvním jednáním a zamítnutí návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání, obnovu řízení nebo také byla-li zamítnuta kasační stížnost (poplatková povinnost tím zanikne). Poplatek se vrací i tehdy, pokud byl návrh vzat zpět před prvním jednáním. ZSP výslovně upravuje postup v případě platebního rozkazu, v případě návrhu na rozvod manželství, a v řízení, v němž lze rozhodnout i bez návrhu, dokud nebylo rozhodnuto ve věci samé.⁴⁷ Vrací se i přeplatek v případě částečného zastavení řízení nebo částečného zpětvzetí návrhu.

V případě nesprávného rozhodnutí o poplatkové povinnosti (§12 ZSP) soud své rozhodnutí zruší nebo změní i bez návrhu, a rozhodne o vrácení či doměření poplatku.

⁴⁷ Poplatek se u platebního rozkazu vrací v plné výši i po jeho vydání, pokud byl návrh vzat zpět nejpozději v poslední den lhůty k podání odporu nebo námitek. Po podání odporu nebo námitek se poplatek vrátí, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním soudu (§ 10 odst. 4). V případě zpětvzetí návrhu na rozvod manželství se poplatek vrátí, bylo-li řízení zastaveno před vydáním rozhodnutí. Pokud dojde k zpětvzetí návrhu na rozvod manželství do nabytí právní moci rozhodnutí, vrací se polovina poplatku.

4.2 Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů – Sazebník poplatků - analýza

Přílohu ZSP tvoří Sazebník soudních poplatků. Pro účely práce nebude nutností rozebírat všech 31 položek sazebníku jednu po druhé, a proto se podrobněji zaměřím jen na některé. Sazebník je vytvořen vcelku přehledně a bližší rozbor jednotlivých položek se mi jeví jako nadbytečný. Sazebník je vytvořen tak, že procentuální sazba poplatku se v sazebníku objevuje u peněžitých plnění a ostatní poplatky (i u ocnitelných plnění) jsou stanoveny pevnou sazbou poplatku. Celý sazebník je poté doplněn poznámkami, a to jak k celému sazebníku, tak i k jednotlivým položkám, aby se předcházelo rozporům ve výkladu, kdy a za jakých podmínek lze poplatky vybírat.

Sazebník je poté rozdělen na dvě hlavní části. První část tvoří poplatky za řízení a druhou část je pak tvořena poplatky za úkony.

4.2.1 Úvodní poznámky

V úvodu tohoto sazebníku jsou 4 poznámky vztahující se k celému sazebníku. V těchto poznámkách je nejprve upraven poplatek z návrhu na zahájení řízení, jestliže soud podání, kterým se zahajuje řízení, pro vady odmítne. V takovém případě se SOP nevybírají. Dále je upravena poplatková povinnost pro případ, že dojde ke zrušení rozhodnutí ve věci samé (bod 2). V takovém případě účastník, který již jednou poplatek uhradil, neplatí jej opětovně. Pokud by tomu bylo naopak popíralo by to hlavní smysl opravných prostředků – napravení nesprávného rozhodnutí. Bod 3 vysvětluje definici nemovitosti pro účely tohoto zákona. Bod 4 pak stanoví max. výši poplatkové povinnosti, která činí 1.000.000,- Kč.

Dle mého názoru je max. výše soudního poplatku příliš vysoká, a to nejen pro fyzické osoby, ale i pro osoby právnické. Jak bylo již uvedeno výše (podkapitola 1.3.2) oprávněné subjekty se v případech kdy je soudní poplatek příliš vysoký a oni nejsou osvobozeny od soudního poplatku se raději svých práv ani nedomáhají, neboť jeho výše by pro ně mohla mít likvidační charakter, a to i přesto, že mají 100% šanci na úspěch, neboť se po jejich soudním úspěchu může stát, a bohužel se velmi to často stává, že protistrana neuhradí vysouzenou částku, natož pak soudní poplatek, popřípadě pokud jde o právnickou osobu se velmi často stává, že společnost jde do likvidace či na sebe nechá prohlásit konkurs (insolvenční řízení). Uvedená max. výše soudního poplatku tedy může mít za následek nerovnost

stran a upřít účastníkovi právo na přístup k soudu a právo na spravedlivý proces. Dle mého názoru by se dalo této situaci předejít tím, že by soudní poplatek byl placen až následně, a to subjektem, který v řízení nebyl úspěšný.⁴⁸

4.2.2 Poplatky za řízení

Pod položkami 1 – 14a jsou upraveny poplatky za řízení v prvním stupni, samostatně je upraven poplatek za kasační stížnost ve správním soudnictví (položka 15). Poplatky za návrh na nařízení výkonu rozhodnutí upravuje položka 16, poplatky za odvolání a dovolání jsou upraveny pod položkami 17 a 18.

Položka 1 stanovuje v občanském soudním řízení, jehož předmětem je peněžité plnění, do částky 15.000,- Kč pevnou sazbu 600,- Kč (4% z 15.000,- Kč), při vyšší částce je poplatek zmíněných 4 % ze základu poplatku.

Položka 2 určuje sazbu za návrh, kdy se nejedná o peněžité plnění, a to tak, že za každou nemovitost se vybere poplatek ve výši 3.000,- Kč, za každý podnik nebo jeho organizační složku 10.000,- Kč a u dalších nespecifikovaných řízení poplatek ve výši 1.000,- Kč. V poznámkách k těmto dvěma položkám je uvedeno, dle které položky se poplatek vybere v některých popsanych případech. Např. za návrh na rozvod manželství se vybere poplatek dle položky 2 písm. c) tedy ve výši 1.000,- Kč. Nejde zde sice o veřejný zájem, na druhé straně však není možno bránit rozvodu neúměrně vysokým poplatkem za rozvodové řízení. Za určovací žaloby (určení vlastnictví) se vybere poplatek buď podle položky 2 písm. c) u podniku nebo jeho organizační složky, nebo podle položky 2 písm. c) u jiných věcí.

Za návrh na vydání předběžného opatření (s výjimkou předběžného opatření ve vyrovnacím řízení, kde se poplatek neplatí) je poplatek 500,- Kč (položka 3), za návrh na vypořádání SJM 1.000,- Kč (položka 4) s tím, že za každou nemovitost a každý podnik se sazba zvýší o stejnou částku, která je v položce 2 (tj. 3.000,- Kč a 10.000,- Kč).

Smírčí řízení (položka 6) je upraveno podobně jako vykonávací řízení (viz. níže). Zde je stanoven poplatek do částky 15.000,- Kč pevnou sazbou 300,- Kč (2% z 15.000,- Kč), při vyšší částce je poplatek ve výši 2 % ze základu poplatku nejvýše však 20.000,- Kč.

⁴⁸ Taková úprava byla před rokem 1950 a platila pro sporná řízení o peněžité plnění.

V ostatních případech je poplatek 1.000,- Kč s tím, že za návrh na smírčí řízení se poplatek nevybírání.

Položka 8 upravuje výběr poplatků ve věcech obchodního rejstříku, přičemž se k této položce vztahuje poznámka, že poplatek za změnu nebo doplnění údajů v obchodním rejstříku se vybere pouze jednou bez ohledu na počet změn nebo doplněných údajů. V další poznámce je uvedeno, že poplatek za řízení se vybere i ve věcech zahájených bez návrhu, ve kterých soud rozhodl o zápisu.

Za návrhy ve správním soudnictví jsou všechny sazby stanoveny pevnou sazbou včetně peněžitého plnění v rozmezí 2.000,- Kč – 10.000,- Kč (položka 14a a 15).

Další důležitou položkou je položka 16 za návrh na nařízení výkonu rozhodnutí. Zde je stanoven poplatek do částky 15.000,- Kč pevnou sazbou 300,- Kč (2% z 15.000,- Kč), při vyšší částce je poplatek ve výši 2 % ze základu poplatku nejvýše však 50.000,- Kč. V ostatních případech je poplatek 1.000,- Kč (např. návrh povinného na zastavení výkonu rozhodnutí dle § 268 odst. 1 písm. g). V poznámce je dále ve vztahu k tomuto poplatku stanoveno, že za návrhy na druhé a další nařízení výkonu rozhodnutí na základě téhož exekučního titulu proti témuž účastníku se zaplatí polovina příslušných poplatků, ne však méně než 300,- Kč. Poplatky jsou v tomto řízení ve snížené sazbě zřejmě z toho důvodu, aby byla účastníkům zajištěna lepší dostupnost vymahatelnosti práva. Je nutno si uvědomit, že vykonávací řízení následuje teprve po nalézacím řízení, ve kterém již účastník mohl hradit poplatky spojené s řízením.

Položky 17 a 18 upravují poplatky za odvolání a dovolání (položka 15 kasační stížnost). Za odvolání je poplatek stanoven obdobně jako u položek 1a 2. Za dovolání se poté hradí poplatek učený pevnou částkou, stejně jako za kasační stížnost. Položky 17 i 18 jsou doplněny poznámkami, které doplňují podmínky pro výběr daných poplatků.

4.2.3 Poplatky za úkony

Pod položkami 19 – 31 jsou upraveny poplatky za úkony. Všechny poplatky za úkony jsou stanoveny pevnou částkou, a tam kde je toho třeba jsou jednotlivé poplatky doplněny potřebnými poznámkami.

U poplatků za úkony by zřejmě nemělo docházet k problémům s jejich vyměřením ani předepsáním. Jelikož sazebník poplatků za úkony je vytvořen tak, aby byl zcela srozumitelný a

nevznikl prostor pro pochybnosti ve výkladu, kdy předeplatit poplatek a kdy nikoli, nebudou se v práci těmito poplatky již v této části blíže zabývat.

4.3 Alternativní řízení k řízení soudnímu

Pro úplnost v následujících dvou podkapitolách uvedu alternativy k soudnímu řízení, a to nalézacímu a vykonávacímu. Zvolením těchto druhů řízení se účastníci mohou vyhnout placení SOP, což je jedna z výhod těchto řízení. Asi největší výhodou ovšem zůstává bezesporu rychlost těchto řízení oproti trvání řízení u soudu, i když tomu tak nemusí být vždy a někdy mohou být tato řízení méně výhodná než řízení soudní.

4.3.1 Rozhodčí řízení⁴⁹

Zde bych se rád zaměřil na alternativu k soudnímu řízení ve věcech majetkoprávních sporů, tedy k nalézacímu řízení. Tímto řízením je řízení dle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Obecně uvedený zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů. Strany sporu se mohou písemnou smlouvou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců, přičemž rozhodcem může být v zásadě každý zletilý občan ČR, nebo i cizinec, způsobilý k právním úkonům. Zákon upravuje náležitosti rozhodčí smlouvy; určení, jmenování a vyloučení rozhodců; stálé rozhodčí soudy; průběh rozhodčího řízení a obsahuje též ustanovení o poměru k cizině.

Při bližším pohledu na rozhodčí řízení v České republice zjistíme, že v tomto řízení lze rozhodovat majetkové spory a možnost uzavření smíru. Naproti tomu však nelze rozhodovat spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a konkurs a vyrovnání. Podmínkou rozhodování sporů v rozhodčím řízení je platná rozhodčí doložka ve prospěch jmenovaného rozhodce, rozhodců nebo rozhodčího soudu. Rozhodčí doložka může být přímo součástí smlouvy nebo obsahem dodatku k této smlouvě, kterým strany dodatečně ujednávají při-

⁴⁹ <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/reseni-sporu/1000818/7123/>

slušnost rozhodce, rozhodců nebo rozhodčího soudu. Tímto způsobem je tedy možné sjednat rozhodčí doložku i následně po uzavření smlouvy. Písemná rozhodčí doložka obsahuje ustanovení rozhodce, místo řízení, jednací jazyk, postup, podle kterého se bude postupovat (procedura), a zda bude vedeno ústní nebo korespondenční jednání. Řízení je zahájeno žalobou nebo návrhem na zahájení správního řízení, kde rozhodce vyznačí datum doručení a zašle druhé straně k vyjádření. Rozhodčí žaloby musí obsahovat přesné označení stran sporu podle obchodního rejstříku nebo jiné úřední evidence, vylíčení skutkové podstaty sporu s doložením důkazů, doložení pravomoci rozhodčího soudu nebo rozhodce s poukazem na uzavřenou rozhodčí doložku, žalobní petit, čili to, čeho se strana žalující domáhá po žalované straně, podpis osoby oprávněné jednat za žalobce, místo a datum sepsání rozhodčí žaloby. Místem řízení je dohodnuté místo či místo určené rozhodcem(rozhodci) s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran. Samotný postup řízení je dohodnut stranami nebo je zvolen postupem rozhodce (rozhodci) při zachování stejné příležitosti stranám k uplatnění práv v zájmu řádného zjištění skutkového stavu pro rozhodnutí věci. Jednání může být ústní nebo písemné. Rozhodčí řízení končí vydáním rozhodčího nálezu nebo vydáním usnesení o zastavení řízení v případě zpětvzetí podané žaloby zpět (např. v důsledku smíru). Rozhodčí nález musí být usnesen většinou rozhodců, písemný, většinou rozhodců podepsán, odůvodněn (pokud se strany nedohodnou odlišně). Rozhodčí nález nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný. Rozhodčí nález může být zrušen soudem na návrh kterékoliv strany jen tehdy jestliže:

- byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu
- rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje
- ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem
- rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců
- straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat
- rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému
- se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení

Podstatné z hlediska poplatkové povinnosti je to, že rozhodčí řízení bývá zpoplatněno nikoliv dle ZOS, ale **dle interních předpisů** stálých rozhodčích soudů, popř. obchodních společností organizačně zajišťujících činnost rozhodců „ad hoc“.

Tab. 2. Porovnání nalézacího soudního řízení a rozhodčího řízení

Srovnání soudního a rozhodčího řízení		Poplatky	Možnost odvolání	Přístup veřejnosti	Jednací jazyk
Soudní řízení		zpravidla 4 % (min. 600,- Kč; max. 1.000.000,- Kč)	Ano (dvouinstanční)	veřejné jednání	ČJ
Rozhodčí řízení	Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR	3 % (min. 7.000,- Kč; max. 1.000.000,- Kč)	ne (jednoinstančnost)	neveřejné jednání	ČJ, AJ, NJ, FJ a RJ
	Sdružení rozhodců, s.r.o.	2 % (min. 5.000,- Kč; max. není stanoveno); 1 rozhodce	ne (jednoinstančnost)	neveřejné jednání	ČJ (další jazyky nejsou uváděny)
		2 % (min. 40.000,- Kč; max. není stanoveno); 3 rozhodci	ne (jednoinstančnost)	neveřejné jednání	ČJ (další jazyky nejsou uváděny)
		2 % (min. 60.000,- Kč; max. není stanoveno); 5 rozhodců	ne (jednoinstančnost)	neveřejné jednání	ČJ (další jazyky nejsou uváděny)
	David Mádl - Rozhodce	3 % (min. 3.000,- Kč; max. 1.000.000,- Kč) "Běžné" řízení	ne (jednoinstančnost)	neveřejné jednání	ČJ (další jazyky nejsou uváděny)
		3 % (min. 3.000,- Kč; max. 1.000.000,- Kč) "Urychlené" řízení	ne (jednoinstančnost)	neveřejné jednání	ČJ (další jazyky nejsou uváděny)

Zdroj:<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/reseni-sporu/1000818/7123/>;
<http://www.rozhodce-madl.cz>; <http://www.sdruzenirozhodcu.cz/>; <http://www.soud.cz/>

Jako hlavní přednosti rozhodčího řízení oproti soudnímu řízení jsou uváděny:

- jednoinstančnost (proti rozhodčímu nálezu, kterým je završeno rozhodčí řízení, není možné odvolání, přičemž rozhodčí nález nabývá právní moci doručením stranám sporu a je soudně vykonatelný)
- rychlost a menší formálnost (od zahájení rozhodčího řízení do vydání rozhodčího nálezu uběhne většinou jen několik měsíců)
- vykonatelnost rozhodčích nálezů v tuzemsku i zahraničí (viz. Newyorská úmluva z roku 1958)

Porovnáme-li údaje obsažené v tabulce shora, zjistíme, že soudní poplatek je sice v procentní výměře nejvyšší v porovnání s příkladmo vybranými rozhodčími subjekty, ale je zde stanovena také nejnižší minimální částka za řízení. Kdy bude tedy výhodnější

zvolit rozhodčí řízení před soudním? Pravděpodobně to bude v případě, kdy se bude jednat o spory u vyšších částek, a to zejména z obchodněprávních vztahů. Nespornou výhodou rozhodčího řízení je jeho rychlost, což je mimo jiné způsobeno i skutečností, že se jedná o jednoinstanční řízení (absence odvolání). Rychlost řízení bude také zřejmě nejdůležitějším faktorem pro rozhodnutí, zda rozhodčí řízení zvolit či nikoli. Dalším důvodem k zamyšlení, zda zvolit soudní nebo rozhodčí řízení je možnost vrácení soudního poplatku. Zatímco u soudního řízení je možnost při splnění zákonných podmínek vrácení soudního poplatku, u rozhodčího řízení může být vrácení již zaplaceného poplatku přímo vyloučeno. Další nespornou výhodou může být skutečnost, že rozhodčí řízení mohou být vedena nejen na místě určeném stranami, ale může být vedeno i v jiném jazyce než v češtině. Dalším momentem k zamyšlení je, že rozhodce může vykonávat zletilý občan ČR (cizinec) způsobilý k právním úkonům, a to bez dalších požadavků na vzdělání, odbornou způsobilost apod.

Je samozřejmě na uvážení každé smluvní strany smlouvy, zda si sjednají rozhodčí doložku či zda se v případě sporu budou obracet na soud. Ačkoli se může na první pohled zdát, že rozhodčí řízení je pro zúčastněné strany výhodnější, nemusí to být vždy pravdou.

4.3.2 Exekuční řízení

Dále bych se zaměřil na alternativu k vykonávacímu řízení. Jestliže má kdokoli vykonatelný exekuční titul a protistrana dobrovolně neplní povinnost tímto titulem uloženu, může se tato osoba domáhat svého práva buďto výkonem rozhodnutí, který je zajišťován okresními soudy, nebo se může svých práv domáhat prostřednictvím exekuce, která je zajišťována prostřednictvím soudních exekutorů. Soudní exekutor je soukromá osoba pověřená státem k činnosti podle exekučního řádu, zejména k provedení výkonu pravomocných rozhodnutí (ať již soudních či jiných).

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), upravuje postavení, činnost, pravomoce soudních exekutorů, místní příslušnost apod. Exekutorem může být jmenován pouze občan České republiky, který má plnou způsobilost k právním úkonům, získal úplné vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy, je bezúhonný, vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi a složil exekutorskou zkoušku.

Do účinnosti exekučního řádu byl jediným možným postupem věřitelů s pravomocným rozhodnutím návrh na výkon rozhodnutí příslušnému soudu. Vzhledem k přetížení soudů

však tento způsob byl a je velmi zdlouhavý a neefektivní. Ve světě se osvědčil systém soukromých exekutorů, kteří jsou hmotně zainteresováni na rychlosti a úspěchu vykonávacího řízení a jejich úspěšnost je několikanásobně vyšší než úspěšnost soudů.

Jako hlavní výhody jsou uváděny tyto:

- Možnost volby soudního exekutora. Oprávněný může se obrátit na jakéhokoliv soudního exekutora, který je oprávněn provádět exekuční činnost po celém území ČR.
- Přesunutí odpovědnosti za úspěch exekuce na soudního exekutora. Zatímco v řízení o výkon rozhodnutí je věcí oprávněného, aby vlastním návrhem označil způsob provedení exekuce a označil majetkové hodnoty povinného, které mohly být výkonem rozhodnutí postiženy, v řízení podle exekučního řádu sám soudní exekutor v rámci zjišťovací a zajišťovací fáze je povinen zjistit majetek povinného a dále i posoudit, jakým způsobem bude exekuce provedena.
- Rychlost exekučního řízení. Zákonem je stanovena lhůta pro vydání usnesení exekučního soudu, kterým bude nařízena exekuce. Tato lhůta činí 15 dní a bývá v praxi většinou dodržována. Významným motivačním faktorem pro rychlé provedení exekučního řízení je i finanční zainteresovanost soudního exekutora na výsledku exekučního řízení.
- Náklady exekučního řízení. I když bude soudní exekutor požadovat zaplacení smluvní odměny za provedení exekuce - ve většině případů to minimálně kompenzuje náklady oprávněného v souvislosti s úhradou soudních poplatků při podávání jednotlivých návrhů na nařízení výkonu rozhodnutí, které v exekučním řízení konzumuje jedině rozhodnutí exekučního soudu, zmiňované usnesení o nařízení exekuce, kterým je exekuce nařízena generálně.
- K dalším „drobnějším“ výhodám exekučního řízení náleží např. individuální přístup soudního exekutora k oprávněnému, bezformálnost jednání se soudním exekutorem, zvýšená možnost ingerence do exekučního řízení na základě součinnosti soudního exekutora s oprávněným apod.

Tab. 3. Porovnání výkonu rozhodnutí a exekučního řízení

Specifika	Soudní výkon rozhodnutí (VR)	Exekuční řízení
Místní příslušnost k rozhodnutí o návrhu	okresní soud dle bydliště/sídla povin.; příp. nezl. apod. viz. o.s.ř.	okresní soud dle bydliště/sídla povin.
Soudní poplatek	2% (min. 300,- Kč, max. 50.000,- Kč)	osvobozeno od SOP
Úkon ve věci ode dne podání návrhu	lhůta není stanovena	do 14 dnů ode dne podání návrhu
Náležitosti návrhu	obecné náležitosti	obecné náležitosti
	přesné určení způsobu provedení VR uvedení konkrétních údajů k provedení VR (např. přené označení plátce mzdy, označení č. ú. A peněžního ústavu, u kterého má povin účet veden...)	označení soudního exekutora, který má být na základě návrhu strany oprávněné pověřen provedením exekuce (zde není účastník nijak vázán bydlištěm povin. Nebo příslušností soudu; tzn. oprávněný si může vybrat jakéhokoli soudního exekutora v ČR)
Záloha na provedení	lze požadovat např. zálohu na zámečníka	závisí na dohodě soudního exekutora přímo se stranou oprávněnou
Náklady	jdou k tíži povinného	jdou k tíži povinného

Zdroj: vlastní zpracování

Jak z výše uvedeného vyplývá, vymáhání pohledávek prostřednictvím soudního exekutora se zdá být výhodnější. Nemusí to však být vždy pravdou. U návrhu na výkon rozhodnutí se sice platí SOP, ale soudní exekutor může požadovat zálohu na provedení exekuce, která se také odvíjí od výše pohledávky a bývá vyšší než SOP, protože soudní exekutor má nárok na docela vysoké odměny. Kdy tedy volit pomoc soudního exekutora a kdy se obrátit na soud s návrhem na nařízení výkonu rozhodnutí? Jestliže se bude jednat o vymáhání nižší částky a bude znám např. plátce mzdy povinného, příp. čísla účtů povinného, asi bude lépe obracet se na soud s návrhem na výkon rozhodnutí. Pokud však nejsou o majetku povinného žádné informace, bude lépe obrátit se na soudního exekutora s návrhem na provedení exekuce, který si údaje o povinném (čísla účtů, cenné papíry, nemovitosti...) může sám získat (soudní exekutor má v tomto směru mnohem větší pravomoce než-li soud) a podle výsledku šetření si sám zvolí, jakým způsobem nejlépe uspokojí pohledávku strany oprávněné i náklady provedení samotné exekuce. Je však pečlivě zvážit, zda je pohledávka dobytá. Jinak se může stát, že v případě výkonu rozhodnutí strana přijde o zaplacený soudní poplatek nebo dokonce o zálohu složenou soudnímu exekutorovi. U exekucí může také nastat situace, kdy jsou straně oprávněné předepsány náklady provedení exekuce.

5 NÁMĚTY PRO PRÁVNÍ ÚPRAVU SOUDNÍCH POPLATKŮ V ČESKÉ REPUBLICE DE LEGE FERENDA

V této kapitole se zaměřím již na samostatné zpracování námětů pro právní úpravu soudních poplatků v České republice. Nejprve provedu zevrubnou analýzu dostupných dat vztahujících se k SOP, která mi byla poskytnuta dožádanými subjekty a následně navrhuji opatření, která by mohla pozitivně ovlivnit daný problém.

5.1 Výběr SOP a příjmy ze SOP

Následující tabulka zobrazuje, jaký je stav příjmů a výdajů Ministerstva spravedlnosti ČR (dále též MSp) za období let 2000 až 2007.

Tab. 4. Příjmy a výdaje Ministerstva spravedlnosti ČR v tis. Kč

Období*	Příjmy	Výdaje	Schodek
2000	1 193 632	13 057 645	11 864 013
2001	1 028 735	13 449 841	12 421 106
2002	1 134 723	15 307 136	14 172 413
2003	1 499 878	17 130 938	15 631 060
2004	1 911 385	18 652 409	16 741 024
2005	2 939 330	20 336 206	17 396 876
2006	2 268 442	19 436 032	17 167 590
2007	1 108 447	19 875 495	18 767 048
Cekem	13 084 572	137 245 702	124 161 130

* údaje za roky 2000 - 2006 jsou převzaty ze schváleného státního závěrečného účtu pro jednotlivé roky; údaje za rok 2007 jsou převzaty ze schváleného státního rozpočtu pro rok 2007

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že výdaje rostou podstatně rychleji než příjmy tohoto resortu. Pokud se zaměříme na celou strukturu příjmů tohoto resortu zjistíme, že SOP nejsou součástí příjmů Ministerstva spravedlnosti. SOP, stejně jako peněžité tresty a pokuty a příjmy za kolkové známky, tvoří zvláštní skupinu příjmů, která však není příjmem kapitoly Ministerstva spravedlnosti, ale je prostřednictvím zvláštních účtů odváděna přímo do státního rozpočtu. Dle informací Ministerstva financí ČR byly v roce 2007 příjmy ze SOP ve výši **941.166.300,- Kč** rozděleny částečně ve prospěch Ministerstva pro místní rozvoj (1.372.430,- Kč) a zbytek směřoval pod položku Všeobecná pokladní správa (939.793.870,- Kč). **Soudní poplatky nemají žádný vztah k rozpočtu Ministerstva spravedlnosti ČR.**

Tímto se dostává do rozporu jedna z funkcí soudního poplatku, a to funkce fiskální. Zaplacený soudní poplatek sice slouží k úhradě úkonu nebo činnosti soudu, která byla žádostí (podáním, návrhem) vyvolána, avšak jak z výše uvedeného vyplývá, SOP již dále neslouží k pokrytí nákladů na činnost soudů, neboť nejsou součástí příjmů soudů.

V následující tabulce uvedeme kolik se vybralo v ČR na SOP v období let 2001 – 2007. Tabulka je převzata od Ministerstva financí ČR a zahrnuje i některé další související údaje.

Tab. 5. Přehled vybraných SOP za období let 2001 – 2007 v tis. Kč

Přehled vybraných SOP za období let 2001 - 2007				
RS - rozpočet schválený, RZ - rozpočet po změnách, SK - skutečnost				
kriteria	období	12/2001	12/2001	12/2001
položka	typ	RS	RZ	SK
1311	Správní poplatky (do r. 2002)	4 600 000,00	4 600 000,00	2 464 945,45
1312	Soudní poplatky (do r. 2002)	2 500 000,00	2 500 000,00	752 831,00
1319	Správní a soudní poplatky (do r. 2002) *			1 800 444,20
2151	Soudní poplatky (od r. 2003)			
2210	Přijaté sankční platby **	1 125 258,00	1 132 980,00	1 294 785,43
kriteria	období	12/2002	12/2002	12/2002
položka	typ	RS	RZ	SK
1311	Správní poplatky (do r. 2002)	3 700 000,00	3 700 000,00	2 649 959,00
1312	Soudní poplatky (do r. 2002)	1 000 000,00	1 000 000,00	650 527,00
1319	Správní a soudní poplatky (do r. 2002) *			1 763 618,00
2210	Přijaté sankční platby **	1 106 439,00	1 108 693,00	1 303 372,01
kriteria	období	12/2003	12/2003	12/2003
položka	typ	RS	RZ	SK
2151	Soudní poplatky (od r. 2003)	550 000,00	550 000,00	983 544,29
2210	Přijaté sankční platby **	1 205 770,00	1 214 618,00	1 271 536,36
kriteria	období	12/2004	12/2004	12/2004
položka	typ	RS	RZ	SK
2151	Soudní poplatky (od r. 2003)	600 000,00	600 000,00	934 410,10
2210	Přijaté sankční platby **	1 203 001,00	1 203 948,00	2 032 169,67
kriteria	období	12/2005	12/2005	12/2005
položka	typ	RS	RZ	SK
2151	Soudní poplatky (od r. 2003)	600 000,00	600 000,00	829 875,45
2210	Přijaté sankční platby **	1 204 147,00	1 208 452,00	1 616 229,01
kriteria	období	12/2006	12/2006	12/2006
položka	typ	RS	RZ	SK
2151	Soudní poplatky (od r. 2003)	620 000,00	620 000,00	825 653,99
2210	Přijaté sankční platby **	1 204 143,00	1 205 376,60	1 975 163,76
kriteria	období	12/2007	12/2007	12/2007
položka	typ	RS	RZ	SK
2151	Soudní poplatky (od r. 2003)	700 000,00	700 000,00	941 166,30
2210	Přijaté sankční platby **	1 251 500,00	1 253 317,22	2 358 338,76
* Zahrnuje zejména výběry poplatků placené např. formou kolků, kde je finálně nejistitelné, zda byly použity pro účely 1311 nebo 1312 nebo i např. k placení některých daní.				
** Zahrnuje sankce s výjimkou sankcí přijatých v souvislosti s výběrem daní (ty patří do daňových příjmů) a kompenzací za opožděné platby v obchodních vztazích (ty patří na podseskupení položek 211 nebo 213)				

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

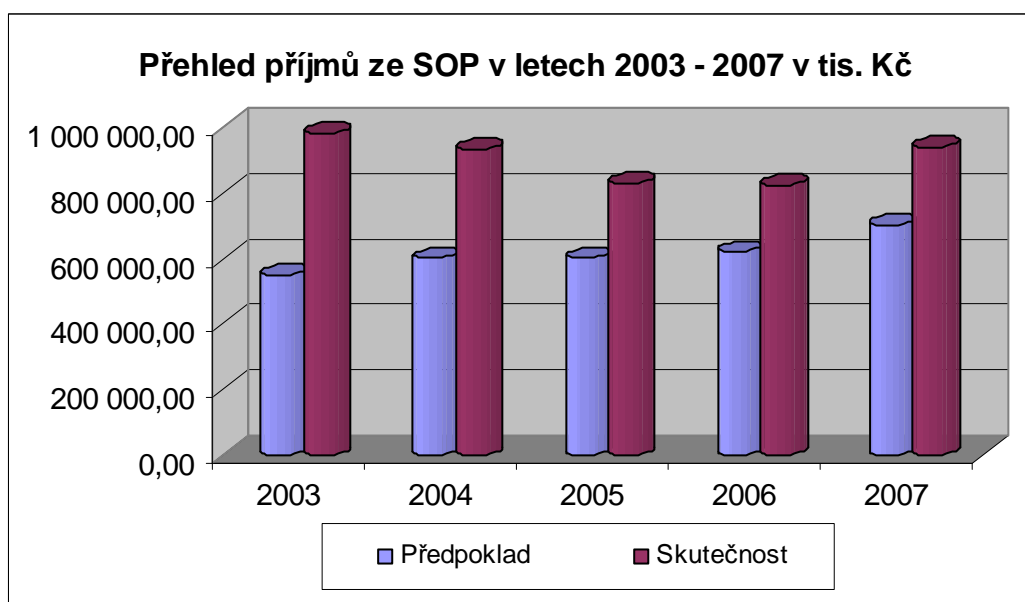
V následující tabulce uvádím přehled příjmů ze SOP za období let 2003 - 2007, a porovnání příjmů skutečných s příjmy očekávanými. Po této tabulce následuje i grafické znázornění vztahující se k tabulce.

Tab. 6. Přehled příjmů ze SOP v období let 2003-2007 v tis. Kč

Rok	Předpoklad	Skutečnost	Rozdíl mezi S a P	Splnění v %
2003	550 000,00	983 544,29	433 544,29	178,83%
2004	600 000,00	934 410,10	334 410,10	155,74%
2005	600 000,00	829 875,45	229 875,45	138,31%
2006	620 000,00	825 653,99	205 653,99	133,17%
2007	700 000,00	941 166,30	241 166,30	134,45%
celkem	3 070 000,00	4 514 650,13	1 444 650,13	147,06%

Zdroj: Ministerstvo financí ČR - vlastní zpracování

Graf 1. Přehled příjmů ze SOP v období let 2003-2007 v tis. Kč

Zdroj: vlastní zpracování

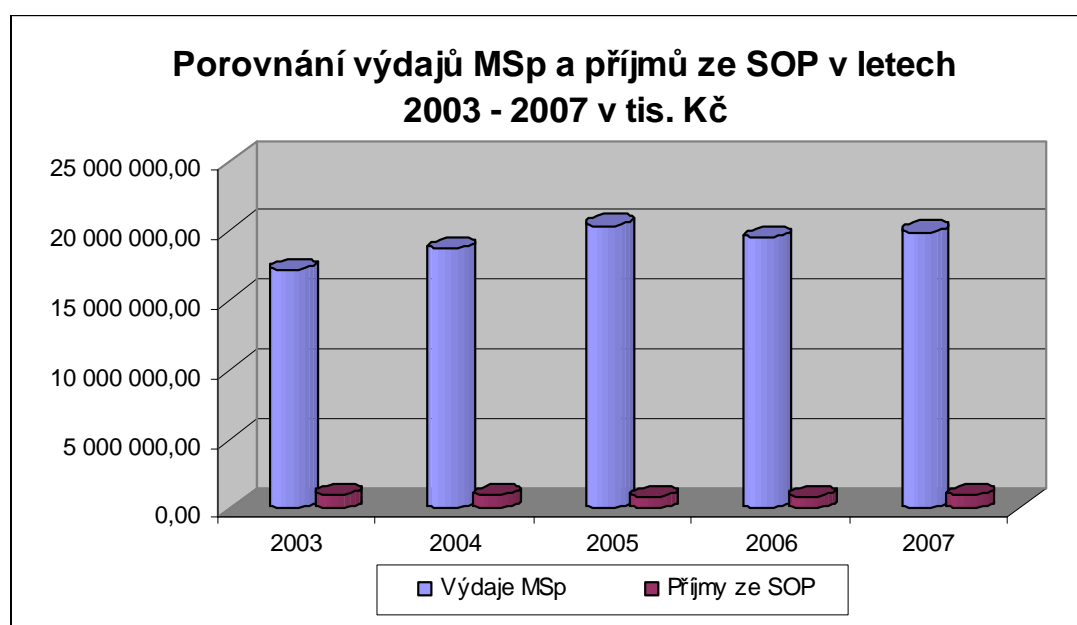
Pro účely této práce jsem se rozhodl provést porovnání výdajů MSp s příjmy ze SOP, a to za období 2003 – 2007. Nutno si uvědomit, že výdaje MSp nezahrnují pouze výdaje soudnictví, ale také výdaje na úseku vězeňství, výdaje probační a mediační služby, výdaje samotného MSp apod. Porovnání je jako v předchozím případě provedeno tabulkou a následně i grafickým vyjádřením. Z tabulky i grafu vyplývá tušená skutečnost, že i kdyby byly příjmy ze SOP použity na krytí nákladů resortu MSp, tyto příjmy by se podílely na krytí těchto nákladů malou, ne však zanedbatelnou, částí.

Tab. 7. Porovnání výdajů MSp a příjmů ze SOP v období let 2003 - 2007 v tis. Kč

Období	Výdaje MSp	Příjmy ze SOP	Podíl SOP na výdajích MSp
2003	17 130 938,00	983 544,29	5,74%
2004	18 652 409,00	934 410,10	5,01%
2005	20 336 206,00	829 875,45	4,08%
2006	19 436 032,00	825 653,99	4,25%
2007	19 875 495,00	941 166,30	4,74%
Cekem	95 431 080,00	4 514 650,13	4,73%

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 2. Porovnání výdajů MSp a příjmů ze SOP v období let 2003 - 2007 v tis. Kč

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.1 Náměty změn ve výběru SOP a příjmů ze SOP v modelové situaci

Z výše uvedeného vyplývá, že výběr soudních poplatků není pro soudy spasitelný, jejich následné vymáhání je problémové nebo ztrátové (viz. níže) a jejich případné zrušení (jako např. Španělsko) by ČR příliš nepoškodil. Nicméně k takovému kroku dozajista nebude vůle přistoupit a se soudními poplatky se budeme i nadále potýkat. Další „spravedlivější“ možností by bylo hradit soudní poplatky po pravomocném skončení věci, a to tou stranou, která neměla ve věci úspěch. Stejně jako v předchozím případě však zde bude pravděpodobně chybět potřebná vůle k prosazení takovéto změny do zákona.

Na tomto místě tedy vytvoříme modelovou situaci, kdy budeme porovnávat stávající situaci v oblasti SOP a navrhované opatření (upustíme od myšlenky zrušení SOP).

Máme daný okresní soud v jehož působnosti bylo za sledované období evidováno 5000 nových návrhů. Uvedené počty slouží pouze jako příklad a neodráží skutečnou skladbu návrhů na jednotlivých soudech. Rozpis návrhů dle jednotlivých agend je uveden v tabulce níže. Z důvodu přehlednosti jsme si určily i průměrnou hodnotu jednotlivých sporů. U „agendy výkonu rozhodnutí“ (dále též E) jsem nebral v potaz návrhy osvobozené od SOP, které činí ve skutečnosti přes 60% celkového nápadu v této agendě. Pro porovnání je uvedena stávající situace, tedy přehled kolik by se za daných podmínek vybralo na SOP nyní. Poté následují 4 tabulky (opatření 1-4), které v sobě zahrnují vždy dané opatření, příp. jejich kombinaci. Vždy na konci tabulky je finanční vyhodnocení situace po zavedení navrhovaného opatření. V modelové situaci budu zavádět dvě opatření, příp. jejich kombinaci.

Prvním opatření bude zvýšení procentní sazby poplatku, ze které se počítá výše SOP. Procentní sazba poplatku od účinnosti stávajícího zákona byla měněná. Soudní poplatky jako takové se již nezvyšovaly řadu let a to bez ohledu na inflaci i růst ekonomiky naší země.

Druhé opatření se poté týče zavedení „paušální“ platby za podání návrhu na nařízení exekuce (exekuce realizována prostřednictvím soudních exekutorů). Smyslem zavedení této platby není ztěžování přístupu účastníků k dosažení svých práv, nýbrž má jen pomoci uhradit, alespoň částečně, nemalé náklady s touto agendou spojené, které musí soudy hradit ze svého, již tak napjatého rozpočtu. Bližší rozbor a odůvodnění bude uvedeno níže.

Tab. 8. Modelová opatření pro výběr SOP

Modelová opatření pro SOP					
Soudní odd.	Počet návrhů	Stávající situace			
		Výše popl.	Výše sporu	SOP za 1	SOP celk.
C	800	4%	50 000 Kč	2 000 Kč	1 600 000 Kč
Ro	1400	4%	25 000 Kč	1 000 Kč	1 400 000 Kč
C, P a Nc,	300	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
E	1000	2%	30 000 Kč	600 Kč	600 000 Kč
Nc-soudní exe.	1500	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
Celkem	5000	xxx	xxx	xxx	3 600 000 Kč
Opatření 1					
Soudní odd.	Počet návrhů	Zvýšení SOP o 1 procentní bod ze základu			
		Výše popl.	Výše sporu	SOP za 1	SOP celk.
C	800	5%	50 000 Kč	2 500 Kč	2 000 000 Kč
Ro	1400	5%	25 000 Kč	1 250 Kč	1 750 000 Kč
C, P a Nc,	300	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
E	1000	3%	30 000 Kč	900 Kč	900 000 Kč
Nc-soudní exe.	1500	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
Celkem	5000	xxx	xxx	xxx	4 650 000 Kč

Tab. 8. Modelová opatření pro výběr SOP

Opatření 2					
Soudní odd.	Počet návrhů	Zvýšení SOP o 1 procentní bod ze základu + zpoplatnění návrhu na nař. exek. 100,- Kč			
		Výše popl.	Výše sporu	SOP za 1	SOP celk.
C	800	5%	50 000 Kč	2 500 Kč	2 000 000 Kč
Ro	1400	5%	25 000 Kč	1 250 Kč	1 750 000 Kč
C, P a Nc,	300	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
E	1000	3%	30 000 Kč	900 Kč	900 000 Kč
Nc-soudní exe.	1500	paušál	- Kč	100 Kč	150 000 Kč
Celkem	5000	xxx	xxx	xxx	4 800 000 Kč
Opatření 3					
Soudní odd.	Počet návrhů	Zvýšení SOP o 2 procentní body ze základu			
		Výše popl.	Výše sporu	SOP za 1	SOP celk.
C	800	6%	50 000 Kč	3 000 Kč	2 400 000 Kč
Ro	1400	6%	25 000 Kč	1 500 Kč	2 100 000 Kč
C, P a Nc,	300	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
E	1000	4%	30 000 Kč	1 200 Kč	1 200 000 Kč
Nc-soudní exe.	1500	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
Celkem	5000	xxx	xxx	xxx	5 700 000 Kč
Opatření 4					
Soudní odd.	Počet návrhů	Zvýšení SOP o 2 procentní body ze základu + zpoplatnění návrhu na nař. exek. 100,- Kč			
		Výše popl.	Výše sporu	SOP za 1	SOP celk.
C	800	6%	50 000 Kč	3 000 Kč	2 400 000 Kč
Ro	1400	6%	25 000 Kč	1 500 Kč	2 100 000 Kč
C, P a Nc,	300	osvob. říz.	- Kč	- Kč	- Kč
E	1000	4%	30 000 Kč	1 200 Kč	1 200 000 Kč
Nc-soudní exe.	1500	paušál	- Kč	100 Kč	150 000 Kč
Celkem	5000	xxx	xxx	xxx	5 850 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky shora lze vyčíst, že při stávající situaci lze při skladbě návrhů v modelové situaci na SOP vybrat částku ve výši 3.600.000,- Kč.

Jestliže zavedeme Opatření 1 (zvýšíme SOP o 1% ze základu u nalézacího i vykonávacího řízení) lze při skladbě návrhů v modelové situaci na SOP vybrat částku ve výši 4.650.000,- Kč což je o 1.050.000,- Kč více než ve stávajících podmínkách. V nalézacím řízení u sporů do 15.000,- Kč vč. by činil minimální SOP 750,- Kč a ve výkonu rozhodnutí pak 450,- Kč.

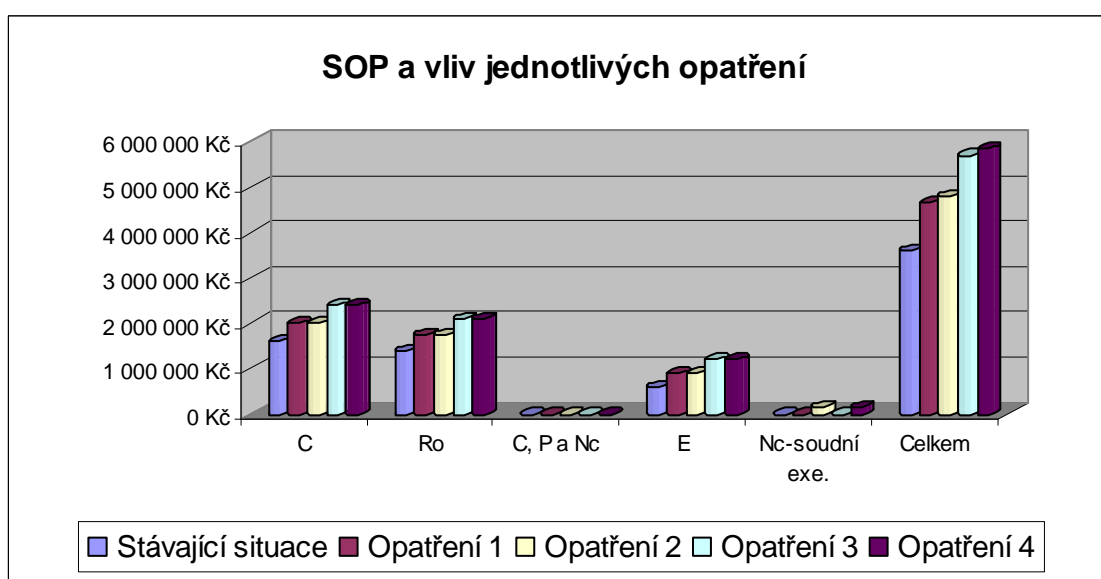
Jestliže zavedeme Opatření 2 (zvýšíme SOP o 1% ze základu u nalézacího i vykonávacího řízení + zavedeme „paušální“ platbu z návrhu na nařízení exekuce) lze při skladbě návrhů v modelové situaci na SOP vybrat částku ve výši 4.800.000,- Kč což je o 1.200.000,- Kč více než ve stávajících podmínkách.

Pokud zavedeme Opatření 3 (zvýšíme SOP o 2% ze základu u nalézacího i vykonávacího řízení) lze při skladbě návrhů v modelové situaci na SOP vybrat částku ve výši 5.700.000,-

Kč, což je o 2.100.000,- Kč více než ve stávajících podmínkách. Jak je výše uvedeno, stejný procentní základ pro vybírání SOP lze nalézt např. na Slovensku. V nalézacím řízení u sporu do 15.000,- Kč vč. by činil min. SOP 900,- Kč a ve výkonu rozhodnutí pak 600,- Kč.

Nakonec zavedeme Opatření 4 (zvýšíme SOP o 2% ze základu u nalézacího i vykonávacího řízení + zavedeme „paušální“ platbu z návrhu na nařízení exekuce) lze při skladbě návrhů v modelové situaci na SOP vybrat částku ve výši 5.850.000,- Kč což je o 2.250.000,- Kč více než ve stávajících podmínkách.

Graf 3. SOP a vliv jednotlivých navrhovaných opatření v modelové situaci

Zdroj: vlastní zpracování

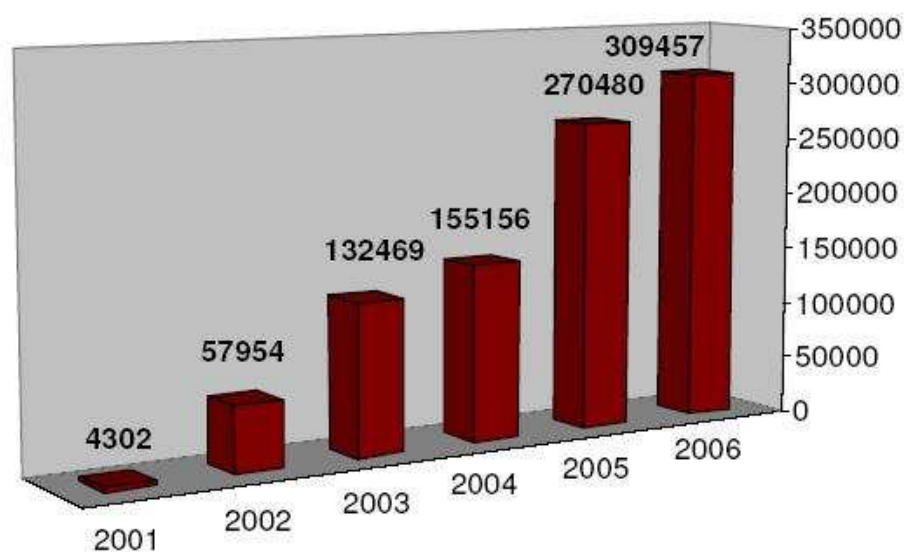
Pro představu a odůvodnění zavedení „paušálního“ poplatku za návrh na nařízení exekuce, uvedu stručný výčet toho co se děje s návrhem (dále též N) na nařízení exekuce došlým k některému z okresních soudů.

Po přijetí N je tento zapsán do evidence, je mu přidělena sp. zn., jsou vytvořeny složky, kam je N s případnými dalšími listinami uložen. Následně musí být ve věci ze zákona učiněn úkon (nejčastěji nařízení exekuce a pověření navrhovaného soudního exekutora), a to do 15 dnů. Tím, že jsou exekuce ze zákona upřednostňovány dochází k odsunu ostatních soudních agend. Zároveň to dává soudním exekutorům možnost poukazovat na výhodnost exekucí před výkony rozhodnutí s ohledem na rychlost řízení. Usnesení o nařízení a pověření soudního exekutora je poté třeba vyhotovit 14x a 12x se zasílá spolu s N pověřenému soudnímu exekutorovi do vlastních rukou (cena zásilky je v tomto případě 46,- Kč). Soudní

exekutor následně činí další potřebné úkony ve věci k dosažení uspokojení pohledávky osoby oprávněné a k úhradě nákladů exekuce. Ze zákona má exekutor v souvislosti s exekuční činností a další činností nárok na náhradu hotových výdajů a na náhradu za doručení písemností. Náhrada hotových výdajů náleží exekutorovi v paušální částce 3.500,- Kč. Dále soudnímu exekutorovi vzniká samozřejmě nárok na odměnu. Která činí nejméně 3.000,- Kč. Pro úplnost dodávám, že v současné době je exekuční řízení od SOP zcela osvobozeno. Případné odvolání se řeší u soudu, kterému tak mohou vznikat další náklady s vedením této agendy.

Bude mít zavedení tohoto „paušálního“ poplatku nějaký význam? Myslím si, že ano. Např. u Okresního soudu ve Zlíně je počet nových návrhů v této agendě přes 11.000 věcí. Při poplatku 100,- Kč za jednu věc by na účtech pro vybírání SOP přibýlo zhruba 1.100.000,- Kč. Pokud se poté podíváme na celostátní počet exekucí zjistíme, že od roku 2001 jejich počet neustále roste. Ze stránek exekutorské komory vyplývá, že v roce 2006 bylo soudy nařízeno 309.457 exekucí, tzn. že při zavedení 100,- Kč poplatku by soudy (potažmo stát) získal do svého rozpočtu 30.945.700,- Kč, což není nijak závratná částka, nicméně není ani zanedbatelná. Ve všech výše uvedených výpočtech není zohledněno případné osvobození od SOP, které by se projevilo při vybírání tohoto navrhovaného poplatku, ale nutno přiznat, že většina řízení, která jsou osvobozena od SOP jsou nadále vyřizována v rámci výkonu rozhodnutí.

Graf 4. Přehledu počtu nařízených exekucí v letech 2001 - 2006
Počet nařízených soudních exekucí

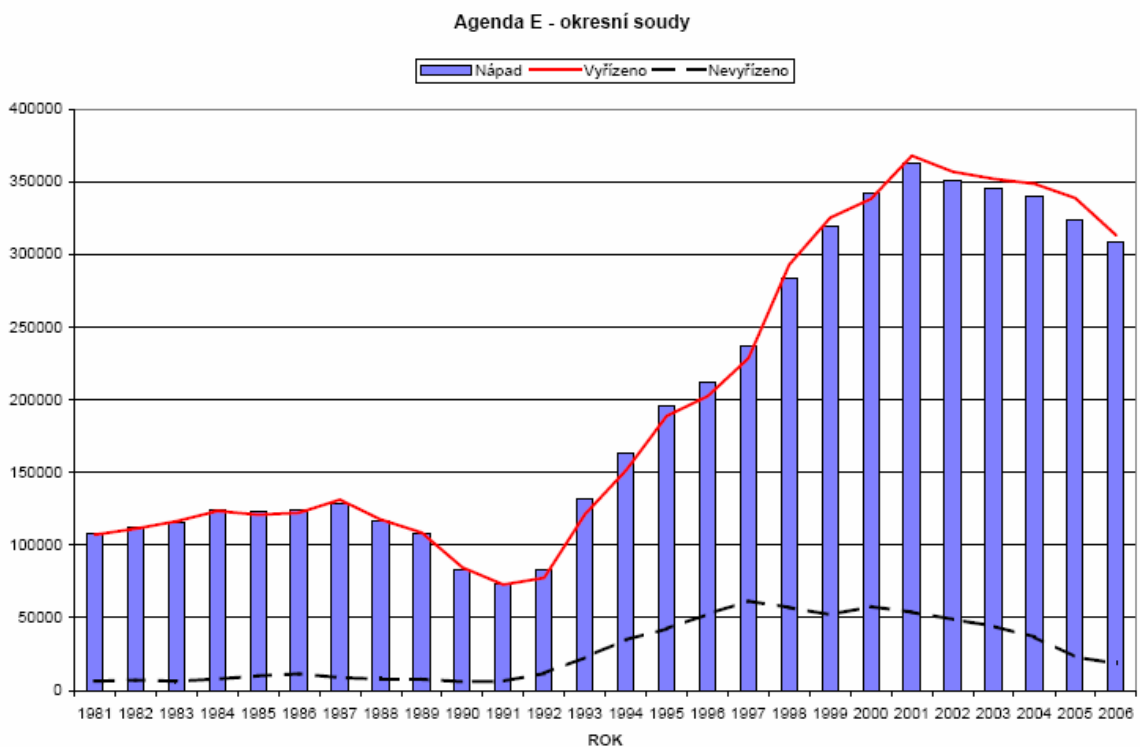

Samozřejmě, že tyto peníze by se při stávajících podmínkách nijak neprojevíly v rozpočtu daného soudu. Důvody jsou uvedeny výše. Protože se však jedná o paušální částku na úhradu nákladů spojených s vedením této agendy, nebylo by možná od věci, aby výtěžek z těchto plateb zůstal přímo na účtech soudů a sloužil k úhradě nákladů, na které je určen.

Plátcem tohoto „paušálního“ poplatku by byl buďto navrhovatel, který by měl samozřejmě nárok na úhradu tohoto poplatku od protistrany, nebo by poplatek hradil přímo pověřený exekutor a poplatek by byl součástí jeho paušální náhrady nákladů exekuce, na kterou má ze zákona nárok. Kdyby byl poplatníkem navrhovatel, hradil by SOP při podání návrhu např. kolkovou známkou, stejně jako u jiných řízení. Jestliže by byl poplatníkem pověřený soudní exekutor, tak po pověření by tento převedl na příslušný účet soudu daný poplatek.

Jen snad pro úplnost na tomto místě uvedu přehled vývoje agendy výkonu rozhodnutí u okresních soudů. Z grafu lze vyzorovat, že od roku 2001 dochází k úbytku nových návrhů na nařízení výkonů rozhodnutí, a to především v důsledku zavedení institutu soudních exekutorů. S tímto úbytkem současně souvisí i méně vybraných SOP z návrhů v této agendě.

Graf 5. Přehledu počtu výkonu rozhodnutí v letech 1981 - 2006

Zdroj: Ročenka MSP pro rok 2007 – Statistický přehled soudních agend

5.2 Vymáhání SOP

Z poznatků, evidencí a analýz krajských soudů vyplývá, že vymáhání soudních poplatků se týká ve velkém počtu případů s.r.o. nebo a.s., které jsou sice vedeny v obchodním rejstříku, ale tyto společnosti fakticky již neexistují. Soudní poplatky jsou u těchto společností předepisovány na základě řízení, které je zahajováno bez návrhu, aby byla dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem. Další velkou skupinou jsou soudní poplatky za žalobu, kdy je žalobce osvobozen ze zákona od placení tohoto poplatku (např. správce konkursní podstaty).

V roce 2007 došlo na pokyn MSp k lustraci pohledávek, a tím i k mimořádnému snížení pohledávek, tedy i SOP. Stejně jako v minulých letech přetrvávají i nadále obdobné problémy při vymáhání justičních pohledávek. Skladby dlužníků je takřka neměnná. Fyzické osoby nereagují na upomínky, není znám jejich pobyt či např. ve výkonu trestu nejsou zařazeni do pracovního procesu a nemají možnost dostát svým závazkům. Dalším problémem je vysoká nezaměstnanost dlužníků a s tím související jejich nesolventnost. Velmi obtížné je zjišťování potřebných údajů o OSVČ a také firmách. U firem dochází k výmazu z obchodního rejstříku a tím se stávají pohledávky nedobytnými. Na pohledávky docházejí minimální splátky, a to zejména u osob, které se nacházejí ve výkonu trestu a taktéž u osob, které pobírají sociální dávky nebo u osob mladistvích, které nemají příjmy. I když je dlužník zaměstnán a ze mzdy mu jsou prováděny na základě výkonu rozhodnutí srážky ze mzdy, je vcelku běžné, že po určité době rozvázan ze strany zaměstnavatele pracovní poměr.

Tab. 9. Vzorek 100 položek k vymáhání u KS v Hradci Králové v roce 2007

KS Hradec Králové - vzorek 100 položek k vymáhání v roce 2007								
Předpis		Zaplaceno		Odpis		Výkon rozhodnutí		
počet pol.	výše v Kč	počet pol.	výše v Kč	počet pol.	výše v Kč	počet pol.	výše v Kč	vymoženo v Kč
100	1 255 520	11	11 000	23	23 000	4	1 160 520	2 000

Zdroj: KS v Hradci Králové - vlastní zpracování

Stále větším problémem při vymáhání justičních pohledávek je doručování rozhodnutí a dalších písemností dlužníkům, kdy narůstá počet osob hlášených pouze na formálních adresách městských a obecních úřadů, tzv. ohlašovnách. Vymáhání pohledávek po cizincích

je poté ve většině případů nereálná. Nejedná se pouze o doručování do zahraničí, kdy je toto velmi nákladné, ale i pokud se doručit podaří, povinní pohledávku většinou neuhradí.

Vymáhání SOP prostřednictvím výkonu rozhodnutí je jen velmi málo účinné, neboť v případech, že dlužník není zaměstnán a nevlastní žádný movitý majetek, exekuční oddělení soudů jsou nuceny tyto výkony rozhodnutí zastavit. Toto je dalším problémem při vymáhání pohledávek a to, že soudy nemají v podstatě žádnou zákonnou možnost jak získat potřebné údaje o dlužnících. K dispozici má soud v podstatě jen vlastní evidenci, ze které je nucen vycházet. Na rozdíl např. od soudních exekutorů si nemůže od bankovních ústavů zjistit, zda má u těchto ústavů vedeny dlužník účty, zdravotní pojišťovny odmítají sdělovat plátce mzdy dlužníků apod. I když se soudu podaří zjistit plátce mzdy dlužníka a je nařízen výkon rozhodnutí, k uspokojení pohledávky povětšinou nedojde, jelikož soudní pohledávce předcházejí jiné pohledávky, které mají lepší pořadí příp. se jedná o přednostní pohledávky.

Dalším problémovým bodem je skutečnost, že i když jsou dlužníci ochotni hradit pohledávky ve splátkách, často je od tohoto úmyslu odradí povinnost zaplacení SOP ve výši 200,- Kč (pol. č. 31 sazebníku) za povolení splátek a následné zúročení splátek a raději pohledávku neuhradí.

Vymáhání SOP je ze zákona o SOP dle § 11 odst. 1 písm. ch) věcně osvobozeno od SOP. Z toho vyplývá hlavní problém spojený s vymáháním těchto pohledávek. Náklady na vymáhání se často blíží nebo dokonce i překračují výši samotné vymáhané pohledávky. Náklady s vymáháním jsou spojeny především s cenami za poštovné. Zejména u vymáhání SOP v minimálních částkách, kdy sdělení o pohledávce a následná výzva k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtuje nutno zasílat „doporučeně do vlastních rukou“. Náklady na poštovné dále rostou i pokud je nařízen výkon rozhodnutí např. srážkami ze mzdy, kdy je třeba zasílat další písemnosti jako usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, vyrozumí o právní moci apod. Modelový příklad nákladů na vymáhání přes výkon rozhodnutí srážkami ze je uveden v následující subkapitole.

Obecně vymahatelnost soudních pohledávek je velmi nízká. Podkladem pro toto tvrzení bude následující tabulka, která zachycuje mimo jiné vymahatelnost soudních pohledávek. Pro tabulku byly zpracovány údaje KS, které mi byly na mou žádost zaslány.

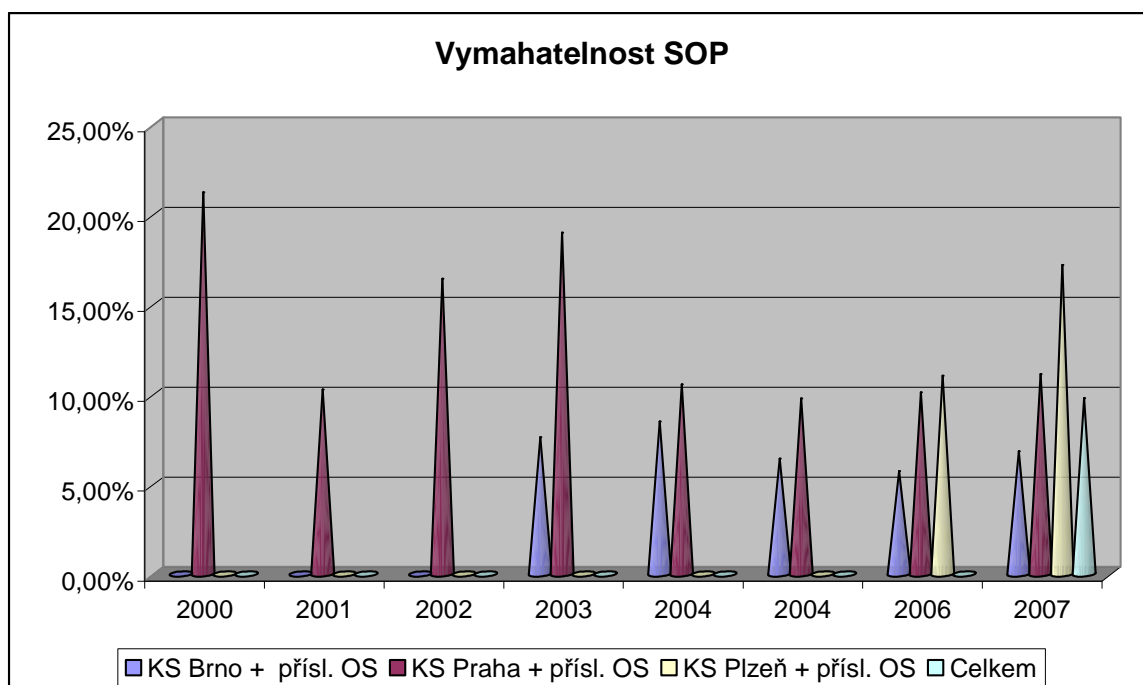
Tab. 10. Rozpis SOP k vymáhání v tis. Kč

Soudy	Rok	Rozpis SOP k vymáhání v tis. Kč					
		Počáteční zůstatek	Nápad	Platby	Vymahatelnost	Odpisy pro nedobyt.	Odpisy
KS Brno + přísl. OS	2003	98 823,48	14 603,02	8 636,55	7,61%	747,75	0,66%
	2004	92 937,10	22 342,01	9 783,98	8,49%	757,11	0,66%
	2005	100 370,40	21 512,08	7 823,82	6,42%	540,89	0,44%
	2006	111 253,92	18 617,12	7 446,52	5,73%	673,77	0,52%
	2007	113 582,90	16 277,33	8 862,16	6,82%	4 369,47	3,36%
KS Praha + přísl. OS	2000	29 601,33	13 349,34	9 118,18	21,23%	2 157,57	5,02%
	2001	23 353,65	3 916,43	2 799,83	10,27%	698,71	2,56%
	2002	38 378,93	9 654,26	7 892,87	16,43%	1 290,98	2,69%
	2003	39 388,75	13 403,30	10 020,25	18,98%	384,06	0,73%
	2004	31 084,01	11 700,45	4 513,97	10,55%	1 197,46	2,80%
	2005	35 210,21	10 850,51	4 500,91	9,77%	901,46	1,96%
	2006	44 114,06	11 651,96	5 626,74	10,09%	1 548,36	2,78%
2007	39 433,26	17 898,94	6 367,48	11,11%	2 838,02	4,95%	
KS Plzeň + přísl. OS	2006	24 416,23	5 559,05	3 308,44	11,04%	3 559,48	11,87%
	2007	22 745,33	9 317,52	5 511,22	17,19%	6 197,47	19,33%
Celkem	xxx	844 693,56	200 653,32	102 212,92	9,78%	27 862,56	2,67%

Zdroj: Data poskytnutá jednotlivými KS za uvedená období – vlastní zpracování

Jak se shora uvedené tabulky vyplývá vymahatelnost pohledávek se pohybuje průměrně pod 10 %. Zaměříme-li se na odpisy, zjistíme, že tyto činí zhruba 2,5 %.

Graf 6. Vymahatelnost SOP

Zdroj: vlastní zpracování

Nyní uvedeme ještě dvě tabulky, které nám pomohou lépe nahlédnout do složení soudních poplatků určených k vymáhání.

Tab. 11. Průměrná výše SOP k vymáhání

Soudy	Rok	SOP k vymáh. - průměrná výše pohledávek v tis. Kč				
		Počáteční zůstatek	Počet pol.	Nápad	Počet pol.	Prům. výše pohl.
KS Brno + přísl. OS	2003	98 823,48	10723	14 603,02	4315	7,54
	2004	92 937,10	11669	22 342,01	5179	6,84
	2005	100 370,40	13012	21 512,08	4557	6,94
	2006	111 253,92	13823	18 617,12	4615	7,04
	2007	113 582,90	14306	16 277,33	4400	6,94
KS Praha + přísl. OS	2000	29 601,33	14804	13 349,34	3413	2,36
	2001	23 353,65	15050	3 916,43	975	1,70
	2002	38 378,93	18163	9 654,26	2197	2,36
	2003	39 388,75	18726	13 403,30	1906	2,56
	2004	31 084,01	18267	11 700,45	2142	2,10
	2005	35 210,21	18723	10 850,51	1980	2,22
	2006	44 114,06	19041	11 651,96	2136	2,63
	2007	39 433,26	18463	17 898,94	2249	2,77
KS Plzeň + přísl. OS	2006	24 416,23	8168	5 559,05	3348	2,60
	2007	22 745,33	8795	9 317,52	3055	2,71
Celkem	xxx	844 693,56	221733	200 653,32	46467	3,90

Zdroj: Data poskytnutá jednotlivými KS za uvedená období – vlastní zpracování

Tab. 12. Průměrná výše SOP uhrazených

Soudy	Rok	SOP k vymáh. - průměrná výše úhrad v tis. Kč		
		Počáteční zůstatek	Počet pol.	Prům. výše pohl.
KS Brno + přísl. OS	2003	8 636,55	2729	3,16
	2004	9 783,98	2986	3,28
	2005	7 823,82	2610	3,00
	2006	7 446,52	2855	2,61
	2007	8 862,16	2647	3,35
KS Praha + přísl. OS	2000	9 118,18	2207	4,13
	2001	2 799,83	456	6,14
	2002	7 892,87	1554	5,08
	2003	10 020,25	1540	6,51
	2004	4 513,97	1485	3,04
	2005	4 500,91	1356	3,32
	2006	5 626,74	1437	3,92
	2007	6 367,48	1840	3,46
KS Plzeň + přísl. OS	2006	3 308,44	1591	2,08
	2007	5 511,22	1680	3,28
Celkem	xxx	102 212,92	28973	3,53

Zdroj: Data poskytnutá jednotlivými KS za uvedená období – vlastní zpracování

5.2.1 Vymáhání SOP v modelové situaci

Nyní si popíšeme modelovou situaci růstu poštovních nákladů při vymáhání SOP ve výši 300,- Kč. V modelové situaci budeme mít za to, že se soudu vždy podaří písemnosti doručit na první pokus (což nebývá velmi obvyklé). Soud eviduje nedoplatek na SOP ve výši 300,- Kč, který byl předán k vymáhání vymáhající úřednici. Ta dlužníkovy nejprve zašle sdělení o pohledávce (1.) a nereaguje-li přistoupí k výzvě k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě (2.). Tato výzva zůstane také bez odezvy. Jelikož je z činnosti soudu znám plátce mzdy dlužníka, přistoupí vymáhající k vymáhání SOP prostřednictvím VR srážkami ze mzdy povinného (dlužníka) a podá návrh na příslušný soud. V tomto případě je příslušným soudem soud u kterého je vedena pohledávka, proto není třeba návrh doručovat poštou (3.). Exekuční oddělení soudu následně vydá usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, které je doručováno dle bodu 4. Usnesení se podařilo doručit, žádná ze stran se neodvolala, a usnesení nabylo právní moci (dále též PM). Soud zasílá vyznění o PM (5.). Plátce mzdy sdělil, že povinný u něj přestal pracovat. Vymáhající úřednice oznámila nového plátce mzdy povinného. Plátce však neoznámil, zda provedl nějaké srážky ze mzdy povinného či nikoli. Soud vydává usnesení o vyznění nového plátce mzdy o nařízeném VR a vyzývá předchozího plátce mzdy nechť soudu zašle přehled provedených srážek (6.). Po zprávě od předchozího plátce vydává soud usn., kterým stanoví pro jakou částku má být VR nadále veden (7.).

Tab. 13. Modelová situace růstu poštovních nákladů na vymáhání SOP

Úkon	Popis	Doručováno	Způsob doručení	Cena	Kumul. cena
1.	Sdělení o pohl.	dlužník	do vlast. rukou	38,00 Kč	38,00 Kč
2.	Výzva k zaplacení nedoplatku	dlužník	do vlast. rukou	38,00 Kč	76,00 Kč
3.	Návrh na VR	Soud	osobně	0,00 Kč	76,00 Kč
4.	Nařízení VR srážkami ze mzdy	oprávněný	dopor. (vnitř. doruč.)	0,00 Kč	76,00 Kč
		povin.	do vlast rukou	38,00 Kč	114,00 Kč
		plátce mzdy	do vlast rukou	38,00 Kč	152,00 Kč
5.	Vyrozum o PM usn.	oprávněný	dopor. (vnitř. doruč.)	0,00 Kč	152,00 Kč
		plátce mzdy	doporučeně	32,00 Kč	184,00 Kč
6.	Usn. vyznění o novém plátcí mzdy	oprávněný	dopor. (vnitř. doruč.)	0,00 Kč	184,00 Kč
		povin.	do vlast rukou	38,00 Kč	222,00 Kč
		nový plátce mzdy	do vlast. rukou	38,00 Kč	260,00 Kč
		starý plátce vyúčtování	doporučeně	32,00 Kč	292,00 Kč
7.	Vyčíslení pro kolik se má pokračovat ve VR	oprávněný	dopor. (vnitř. doruč.)	0,00 Kč	292,00 Kč
		povinný	do vlast. rukou	38,00 Kč	330,00 Kč
		nový plátce mzdy	dopor.	32,00 Kč	362,00 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky je patrné, že pouze poštovní náklady na takto vedené vymáhání soudního nedoplatku ve výši 300,- Kč překračují samotnou výši vymáhané pohledávky. Přitom jsme v této modelové situaci nebrali možnost opakovaného doručování apod. Kdyby se započítaly veškeré ostatní náklady (tisk, spotřeba papíru, energie, pracovní síly...), tak by byly náklady překročily výši vymáhané pohledávky podstatně více.

5.2.2 Náměty pro vymáhání SOP

Jak již bylo dříve uvedeno a jak vyplývá i ze „Zprávy o vymáhání pohledávek u organizačních složek resortu MSp“, u vymáhání pohledávek ze soudních poplatků je situace komplikována především dvěma faktory. Přestože zákon o soudních poplatcích ukládá soudu povinnost zahájit řízení až po uhrazení SOP, existuje řada řízení, u kterých dochází k jejich zahájení bez návrhu. Jedná se o řízení ve věcech obchodního rejstříku, kdy jsou zahajovány řízení z úřední moci (např. aby byla dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem). Tyto pohledávky se ve většině případů stávají fakticky nevymahatelnými.

Druhým významným faktorem růstu těchto pohledávek je uváděna skutečnost, že na základě zákona o soudních poplatcích dochází ve stanovených případech k osvobození od hrazení SOP. V případě úspěchu subjektu osvobozeného od SOP přechází poplatková povinnost na protistranu. Soud je pak povinen tento SOP vymáhat. Soudy přitom fungují jako universální vymáhající organizační složka pro ostatní organizační složky státu.

Jelikož vznik obou druhů pohledávek vychází přímo ze zákona, není možné nijak zabránit vzniku těchto pohledávek.

Z evidencí pohledávek soudů vyplývá, že soudy stále evidují pohledávky promlčené, tedy pohledávky starší 10 let. Je tedy třeba klást větší důraz na odpisy nedobytných pohledávek u nichž již došlo k promlčení. Toto se již v roce 2007 na pokyn MSp začalo dít i díky nařízené lustraci pohledávek. Nadále je však třeba tuto lustraci provádět v pravidelných intervalech a více využívat možnosti odpisu nevymahatelných pohledávek.

Další možností vedoucí ke zlepšení stávajícího stavu a také k úsporám souvisejícím s vymáháním by mohlo být zavedení centralizovaného vymáhání justičních pohledávek, kdy by docházelo k vymáhání všech pohledávek jednoho povinného jedním orgánem (tento systém

má např. zavedena Slovenská republika). Tento systém by však vyžadoval přijetí zvláštního zákona o vymáhání justičních pohledávek.

Problémem je i personální obsazení míst vymáhajících úředníků. U většiny okresních soudů dochází ke kumulaci jejich náplně s jinou prací, což ve svém důsledku znamená sníženou výkonnost, nemožnost zastoupení a odsouvání pohledávek do pozadí. Bude proto třeba učinit taková opatření, aby se vymáhající úředníci soudů mohli plně věnovat svěřeným úkolům.

S problémem vymáhání souvisí i dostupnost informací, které mají soudy k dispozici. Bylo by dobré, kdyby měli vymáhající úředníci alespoň přibližnou možnost jako soudní exekutoři, kterým je dána široká pravomoc v získávání informací o dlužníkovi (např. při zjišťování č. účtů, a stav. spoř., plátců mzdy apod.). Také by zřejmě vhodná změna § 23 odst. 1 zák. č. 592/1992 Sb. tak, aby povinnost zachovávat mlčenlivost byla změněna tak, že porušením práva zachovávat mlčenlivost není vzájemné poskytování informací mezi „správci daně“ (vynechat „z příjmu“). Soudy totiž nejsou správci daně z příjmu a zdravotní pojišťovny odmítají poskytovat jakékoli informace o dlužnících. Dále by bylo vhodné, aby soudy samotné mezi sebou mohli sdílet potřebná data z jejich evidencí (zejména pak ISAS a IRES) a začaly více využívat možnosti elektronické pošty a kooperace mezi sebou navzájem.

Dalším, i když spíše systémovým opatřením by mohlo být za stávající situace pravidlo koncentrace vymáhání pohledávek od jednoho dlužníka. Tím mám na mysli to, aby vymáhající úředník vymáhal i více pohledávek v jedné řízení. Tedy ne jak je tomu dosud, kdy každá pohledávka a nedoplatek je vymáhán samostatně bez ohledu na vyšší nedoplatek. Tím dochází k růstu nákladů na vymáhání, jak vyplývá z modelové situace výše, protože je vedeno několik řízení samostatně. Kumulací pohledávek by se výkonem rozhodnutí vymáhalo více pohledávek současně a tím docházelo i k úsporám na nákladech vymáhání.

Další možností, jak zvýšit efektivitu vymáhání pohledávek a ušetřit náklady na jejich vymáhání, je uzavření smlouvy o vymáhání pohledávek s některým ze soudních exekutorů. Toto opatření již zavádí některé soudy, kdy tyto předávají některé vyšší pohledávky k vymáhání právě soudním exekutorům. Tímto opatřením soud šetří nejen své finanční prostředky, ale ulehčuje i personálu soudů. Je však pečlivě zvážit konkrétní podmínky, za kterých bude smlouva o vymáhání pohledávek se soudním exekutorem uzavřena, zejména pak je třeba upravit, jaké budou k vymáhání předávány a kdo bude náklady exekuce hradit u

nevymahatelných pohledávek. Jako nejlepší možnost se jeví smlouva, kdy soud předá k vymáhání smluvené pohledávky soudnímu exekutorovi a soudní exekutor si v případě vymožení pohledávek, kdy výtěžek zašle soudu, vymůže i náklady a odměnu exekuce, ale u nedobytných pohledávek nebude náklady spojené s exekucí po soudu požadovat.

6 SPRÁVA SOUDNÍCH POPLATKŮ A EKONOMICKÉ ASPEKTY

V poslední kapitole práce se zaměřím na správu soudních poplatků a ekonomické aspekty spojené s touto problematikou.

6.1 Správa soudních poplatků⁵⁰

Příslušným orgánem, který rozhoduje ve věcech poplatku, je v případě poplatku za řízení soud, který je věcně a místně příslušný k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni.

V případě řízení před odvolacím soudem a dovolacím soudem rozhoduje o poplatku soud, který rozhodl o věci v prvním stupni, ale ve vymezených případech může o poplatku rozhodovat přímo i odvolací či dovolací soud.

Ve věcech poplatku za úkony rozhoduje soud nebo správa soudu, které mají provést poplatný úkon. Předseda soudu rozhoduje podle zákona o správě daní a poplatků o prominutí nedoplatku na poplatek.

Vrátit zaplacený soudní poplatek je v určitých případech také možné. Jde o situaci, kdy poplatek zaplatil někdo, kdo k tomu nebyl povinen, nebo bylo zaplaceno více, než je výše poplatku, nebo se vrací 50 % poplatku, který byl zaplacen, zastaví-li soud řízení dříve, než začne jednat ve věci samé. Poplatek nelze vrátit po uplynutí 10 let od konce kalendářního roku, v němž byl zaplacen.

Poplatek či jeho doplatek nelze vyměřit ani vymáhat po uplynutí tří let od konce kalendářního roku, v němž se stal splatným. Byl-li proveden nějaký úkon soudu směřující k vyměření či vymáhání poplatku a poplatník byl písemně o tomto úkonu vyrozuměn, běží od konce kalendářního roku nová tříletá lhůta k vyměření či vymožení poplatku. Po uplynutí deseti let již vyměřit ani vymáhat poplatek nelze.

Z hlediska řízení ve věcech poplatku postupuje soud podle občanského soudního řádu, jestliže zákon o soudních poplatcích či zákon o správě daní a poplatků nestanoví něco jiného. Pokud jde o evidenci poplatkových povinností, řídí se soudy zákonem o správě daní a poplatků a dostávají se tak do postavení finančních orgánů.

⁵⁰ BAKEŠ, Milan, a kol. *Finanční právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 742 s. ISBN 80-7179-431-7.

Kontrola vybírání soudních poplatků je svěřena jak ministerstvu financí a Územním finančním orgánům, tak i ministerstvu spravedlnosti. Výnos soudních poplatků je určen do státního rozpočtu.

6.2 Ekonomické aspekty

Nyní nastíním některé ekonomické aspekty spojené se správou a vymáháním SOP.

Pokud jde o správu SOP, tak lze konstatovat, že tato nijak zvlášť nezatěžuje příslušné subjekty správy. Tuto správu zajišťují v první řadě jednotlivé ekonomické úseky soudů, jejichž pracovníci plní úkoly spojené nejen se správou SOP, ale i řadu dalších potřebných činností. Náklady na správu SOP tedy nelze přesně vyčíslit, ale domnívám se, že tyto náklady nejsou nijak závratné.

Jestliže se zaměříme na vymáhání SOP, tak zde jsou již náklady lépe sledovatelné, jelikož na vymáhání SOP jsou určeni konkrétní zaměstnanci soudů a také lze lépe sledovat přímé náklady spojené s vymáháním konkrétních pohledávek. Jako příklad nákladů vymáhání lze uvést modelovou situaci ve vymáhání SOP v kapitole výše (kap. 5.2.1). Tyto náklady mnohdy převyšují vymáhanou pohledávku a zde by měli být učiněna potřebná opatření k eliminaci těchto nákladů.

Navrhované náměty změn by se do výše nákladů na správu SOP ani do nákladů na vymáhání SOP neměli negativně projevit, stejně tak jako by tato opatření neměla nijak zvlášť zatížit poplatníky SOP a to zejména s ohledem na skutečnost, že ke zvyšování SOP nedošlo již řadu let, zatím co ekonomika ČR vcelku stabilně roste stejně jako příjmy obyvatelstva. Dále je třeba zohlednit i každoroční inflaci.

Náklady na jednotlivá opatření pro výběr SOP by byly určeny náklady potřebnými na změnu potřebných zákonů a na proškolení personálu soudů. Pro úplnost pouze připomenu, že navrhovaná opatření spočívala (nebudu-li se nadále zabývat myšlenkou na zrušení SOP) ve zvýšení procentní sazby při výpočtu SOP ze základu sporu a v zavedení tzv. „paušálního“ poplatku za návrh na nařízení exekuce, příp. jejich kombinace. Náklady spojené s výběrem by tak byly téměř neměnné, naproti tomu by došlo k celkem významnému nárůstu příjmů z výběru SOP. Aby „paušální“ poplatek plnil svůj účel (částečné pokrytí nákladů spojených s rozhodováním o návrhu na nařízení exekuce), stálo by za úvahu ponechat příjmy z tohoto poplatku u příslušného soudu a neodvádět je přímo do státního rozpočtu.

U nákladů na vymáhání SOP by měly mít náměty změn spíše pozitivní dopad a náklady na vymáhání soudních pohledávek by měli v konečném důsledku klesnout. Náklady na zavedení jednotlivých opatření by spočívaly opětovně především v nákladech spojených s proškolením personálu a nákladech potřebnými na změnu zákonů, příp. jejich vytvoření. Stejně jako v případě vybírání SOP pro úplnost dodám, že navrhovaná opatření na poli vymáhání SOP souvisela především se zákonnými změnami, které by usnadnily vymáhání SOP a dále případné lepší využívání stávajících možností, zejména pak koncentraci pohledávek při jejich vymáhání a pověřování soudních exekutorů k vymáhání justičních pohledávek. U této možnosti je však nutné pečlivě zvážit všechny možné dopady.

Konkrétní náklady spojené se zavedením opatření nedokáži vyčíslit avšak jsem přesvědčen, že tato opatření na změny by byly pozitivním přínosem, došlo by ke zvýšení efektivity při vymáhání SOP, zvýšení efektivity práce, úspory času a potřebného personálu, dále se nabízí úspora materiálu (papíru, náplní do tiskáren, kopírek, atd.), úspora za poštovné (odpadá doručování na adresy, které nejsou aktuální) apod. Systém sdílení dat by také zjednodušil kontrolní a dohledovou činnost nadřízených a pověřených orgánů.

Pokud se jedná čistě o finanční vyjádření nákladů na provedení potřebných změn, tak si dovoluji říci, že vložené investice by se max. do tří let zcela jistě vrátily. Z dlouhodobého hlediska byla pak investice v porovnání s přínosem byla minimální.

ZÁVĚR

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to část teoretickou a praktickou, přičemž hlavním cílem práce bylo nalézt vhodné náměty změn pro právní úpravu soudních poplatků v České republice *de lege ferenda*, a to v oblasti výběru a příjmů ze soudních poplatků, a poté v oblasti související s vymáháním soudních poplatků. V práci uvedená opatření se týkají legislativních znění i praktických postupů. Dalším cílem práce bylo dosáhnout rámcového vysvětlení a přiblížení problematiky soudních poplatků.

V teoretické části se zabývám nejprve významem a funkcí soudních poplatků, následně se zaměřuji na právní prameny a historický vývoj soudních poplatků v České republice a na závěr teoretické části přibližuji právní úpravu soudních poplatků ve vybraných zemích Evropské unie.

Dále v praktické části analyzuji samotný zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, kdy jsou objasněny jednotlivé pojmy zákona, jako předmět a subjekt soudního poplatku, poplatník, splatnost poplatku, výpočet poplatku apod. Po provedení této analýzy zákona práce pokračuje stručnou analýzou přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, kterou je sazebník soudních poplatků. Závěrem pak jsou krátce uvedena alternativní řízení k řízení soudnímu a tyto jsou stručně porovnány s řízením soudním. Těmito alternativními řízeními jsou řízení rozhodčí (alternativa k řízení nalézacímu) a exekuční (alternativa k řízení vykonávacímu).

Následně se v praktické části věnuji samotným námětům pro právní úpravu soudních poplatků v České republice *de lege ferenda*. První část je orientována na výběr a příjmy soudních poplatků, kdy je nejprve popsán současný stav a následně uvedeno několik opatření pro tuto oblast. Druhá část je zacílena na problematiku spojenou s vymáháním soudních poplatků, kdy je opět nejprve popsán současný stav a následně uvedeno několik opatření, která by měla být přínosem ve vymáhání soudních poplatků. V této části jsem vytvořil i modelové situace, přičemž první souvisí s opatřeními vztahujícími se k výběru a příjmům ze soudních poplatků a druhá modelová situaci odráží stav při vymáhání soudních poplatků.

Samotný závěr práce se zabývá správou soudních poplatků a jejich ekonomickými aspekty, a to i ve vztahu k navrhovaným opatřením.

Práce obsahuje i několik tabulek a grafů, kterou mohou pomoci lépe pochopit danou problematiku.

Soudní poplatky jsou nedílnou součástí činnosti soudů. Z práce však vyplývá, že **soudní poplatky se přímo nepodílí na rozpočtu justice**, ale jsou přes zvláštní účty odváděny přímo do státního rozpočtu. I v případě, že by tyto příjmy byly součástí rozpočtu justice, byly by schopny pokrýt výdaje pouze zhruba z 5% a toto krytí se každoročně snižuje s rostoucími náklady na zajištění chodu justice. Výběr soudních by tedy i v případě, že by byly přímým příjmem soudů nebyl pro soudy spasitelný. Navíc následné vymáhání předepsaných soudních poplatků je často problémové nebo dokonce ztrátové a jejich případné zrušení (jako např. Španělsko) by ČR příliš nepoškodilo. Další možností by bylo hradit soudní poplatky po pravomocném skončení věci, a to tou stranou, která neměla ve věci úspěch. Tímto by se naplnily zcela ústavní principy ČR, kdy poplatky nesmí bránit žádné osobě k přístupu k soudu a odpírat tak uplatňování opodstatněných nároků. Stejně jako v předchozím případě (úplné upuštění od výběru SOP) však zde bude pravděpodobně chybět potřebná vůle k prosazení takovéto změny do zákona. Soudní poplatky se jako takové již řadu let neměnily, a to ani s ohledem na rostoucí ekonomiku, dražší vstupy ani s ohledem na inflaci. Další navrhovaná opatření se týkají změn zákona tak, aby se podařilo na soudních poplatcích do státního rozpočtu vybrat více peněžních prostředků, a případně aby soudy samy vybíráním „paušálního“ poplatku za exekuční řízení mohly alespoň částečně krýt náklady této agendy. Náměty změn u vymáhání soudních poplatků se týkají buďto vytvoření samotného zákona pro vymáhání soudních pohledávek, případně alespoň úpravu stávajících zákonů, které by vedly ke zlepšení situace ve výběru soudních poplatků. Další opatření jsou spíše systémová a praktická a měla by vést k úsporám finančním, časovým i personálním. Náklady na všechna opatření jsou přitom v porovnání s přínosem minimální.

Hlavním cílem práce bylo uvést náměty změn právní úpravy soudních poplatků de lege ferenda, což se mi, jak doufám, podařilo. Opatření se přitom týkají nejen změn legislativních, ale i praktických opatření.

Jako další cíl jsem práce jsem si stanovil dosáhnout rámcového vysvětlení a přiblížení problematiky soudních poplatků všem, kdo se o ni zajímají. Po prostudování této práce by měl být čtenář v základech seznámen s touto problematikou a ve stejném rozsahu by měl být i schopen porozumět problematice soudních poplatků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKEŠ, Milan, a kol. *Finanční právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 742 s. ISBN 80-7179-431-7.
- [2] GERLOCH, Aleš. *Principiálnost, účelnost, účelovost v kontextu stability a dynamiky ústavního řádu České republiky In: Deset let Ústavy ČR: Východiska, stav, perspektivy. Sborník příspěvků*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 126 s. ISBN 80-86432-45-9.
- [3] PAVLÁSEK, Vlastimil, KUNEŠOVÁ, Hana. *Veřejné finance*. Plzeň: NAVA, 2006. 208 s. ISBN 80-7211-236-8.
- [4] WALTER, Robert. *Zákon o soudních poplatcích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006. 156 s. ISBN 80-7179-928-9.
- [5] WINTEROVÁ, Alena, a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2002. 696 s. ISBN 80-7201-345-9.

SEZNAM DALŠÍCH ZDROJŮ

- [6] KLIMEŠ, Pavel. *Soudní poplatky: Diplomová práce*, Právnická fakulta MU Brno, 2000.
- [7] ONDRŮJOVÁ, Zuzana. *Soudní poplatky: Diplomová práce*, Právnická fakulta MU Brno, 2005/2006.
- [8] Ročenka MSp pro rok 2007 – Statistický přehled soudních agend.

Aplikace ASPI

- [9] TIŠER, J. *Osvobození od soudních poplatků: ASPI (LIT)*, I.Č.: 8200.
- [10] Zákony citované a uvedené v textu a zákony s nimi související – zdrojem aplikace ASPI.

Judikatura

- [11] Usnesení Krajského soudu Ústí nad Labem, sp.zn. 10 Co 499/2001, ze dne 22.8.2001.

- [12] Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 205/2002 , ze dne 28.3.2002.
- [13] Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 13 Cmo 229/2002, ze dne 25.9.2002.
- [14] Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 13 Cmo 221/2003, ze dne 24.11.2003.

Internetové stránky

- [15] <http://log.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=%7E/Main/TArticles.ascx&phContent=%7E/Main/ArticleShow.ascx&ArtID=6606&LngID=0>
- [16] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_ger_cs.htm
- [17] <http://www.kanzlei-passau.de/advokanc/RVG.html>
- [18] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_aus_cs.htm
- [19] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_hun_cs.htm
- [20] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_bel_cs.htm
- [21] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_lux_cs.htm
- [22] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_net_cs.htm
- [23] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_fra_cs.htm
- [24] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_ita_cs.htm
- [25] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_spa_cs.htm
- [26] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_por_cs.htm
- [27] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_gre_cs.htm
- [28] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_fin_cs.htm
- [29] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_swe_cs.htm
- [30] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_sln_cs.htm
- [31] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_ire_cs.htm
- [32] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_eng_cs.htm
- [33] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_sco_cs.htm
- [34] http://ec.europa.eu/civiljustice/case_to_court/case_to_court_nir_cs.htm

- [35] <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/reseni-sporu/1000818/7123/>
- [36] <http://www.rozhodce-madl.cz>
- [37] <http://www.sdruzenirozhodcu.cz/>
- [38] <http://www.soud.cz/>
- [39] <http://www.exekutorskacomora.cz/aktuality.php?skupina=2&rok=2007&id=163>
- [40] <http://log.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=%7E/Main/TArticles.ascx&phContent=%7E/Main/ArticleShow.ascx&ArtID=6606&LngID=0>
- [41] http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ger_cs.htm

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

C	Civilní řízení.
ČNB	Česká národní banka.
ČNR	Česká národní rada.
E	Vykonávací řízení.
KS	Krajský soud.
LZPS	Listina základních práv a svobod.
MF	Ministerstvo financí.
MSp	Ministerstvo spravedlnosti.
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí.
N	Návrh.
Nc	Exekuční řízení (soudní exekutoři).
OS	Okresní soud.
OSŘ	Občanský soudní řád.
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná.
P a Nc	Řízení ve věcech nezletilých a osob zbavených či omezených ve způsobilosti k právním úkonům.
PM	Právní moc.
Ro	Řízení ve věcech platebních rozkazů.
Sb.	Sbírky.
SNR	Slovenská národní rada.
SOP	Soudní poplatek.
SŘS	Soudní řád správní.
Ust.	Ustanovení.
VR	Výkon rozhodnutí.

ZSDP Zákon o správě daní a poplatků.

ZSP Zákon o soudních poplatcích.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Zákon č. 594/1991 Sb. o soudních poplatcích a s ním a související právní předpisy	18
Tab. 2. Porovnání nalézacího soudního řízení a rozhodčího řízení	54
Tab. 3. Porovnání výkonu rozhodnutí a exekučního řízení	57
Tab. 4. Příjmy a výdaje Ministerstva spravedlnosti ČR v tis. Kč	58
Tab. 5. Přehled vybraných SOP za období let 2001 – 2007 v tis. Kč	59
Tab. 6. Přehled příjmů ze SOP v období let 2003-2007 v tis. Kč	60
Tab. 7. Porovnání výdajů MSp a příjmů ze SOP v období let 2003 - 2007 v tis. Kč	61
Tab. 8. Modelová opatření pro výběr SOP	62
Tab. 9. Vzorek 100 položek k vymáhání u KS v Hradci Králové v roce 2007	67
Tab. 10. Rozpis SOP k vymáhání v tis. Kč	69
Tab. 11. Průměrná výše SOP k vymáhání	70
Tab. 12. Průměrná výše SOP uhrazených	70
Tab. 13. Modelová situace růstu poštovních nákladů na vymáhání SOP	71

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Přehled příjmů ze SOP v období let 2003-2007 v tis. Kč	60
Graf 2. Porovnání výdajů MSp a příjmů ze SOP v období let 2003 - 2007 v tis. Kč.....	61
Graf 3. SOP a vliv jednotlivých navrhovaných opatření v modelové situaci	64
Graf 4. Přehledu počtu nařízených exekucí v letech 2001 - 2006	65
Graf 5. Přehledu počtu výkonu rozhodnutí v letech 1981 - 2006.....	66
Graf 6. Vymahatelnost SOP	69

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Sazby soudních poplatků na Slovensku

Příloha P II: Sazby soudních poplatků v Německu

PŘÍLOHA P I: SAZBY SOUDNÍCH POPLATKŮ NA SLOVENSKU

Sadzby určené v procentách

Úkon	Základ	Poplatok
návrh na začatie konania (spory o majetok, peňažné pohľadávky)	cena (úhrada) predmetu konania alebo hodnota predmetu sporu	6 %, najmenej 500 Sk, najviac 500 000 Sk
na ochranu osobnosti spojenej s náhradou nemajetkovej ujmy	výška uplatnenej nemajetkovej ujmy	5 000 Sk a 6 % z výšky ujmy
za konanie súdu o námietkach proti exekúcii	výška vymáhaného nároku	6 %, najmenej 2 000 Sk, najviac 500 000 Sk
za vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov	z predmetu konania	3 %, najmenej 2 000 Sk, najviac 500 000 Sk
z návrhu na zníženie výživného medzi manželmi, z návrhu na zníženie príspevku na výživu rozvedeného manžela a z návrhu na zníženie vyživovacej povinnosti medzi ostatnými príbuznými	cena predmetu konania	2 % z ceny predmetu konania, najmenej 500 Sk
návrh na zrušenie vyživovacej povinnosti	cena predmetu konania	2 % z ceny predmetu konania, najmenej 500 Sk

Sadzby určené pevnou sumou

Návrh na začatie konania	Poplatok
o rozvod manželstva	2 000 Sk
o neplatnosti manželstva alebo o určenie, či tu manželstvo je alebo nie je	2 000 Sk
o vysporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov	2 000 Sk
o zrušení bezpodielového spoluvlastníctva manželov	5 000 Sk
ak nemožno predmet konania oceniť peniazmi	3 000 Sk
na nariadenie alebo zrušenie predbežného opatrenia súdu	1 000 Sk
na ochranu osobnosti, bez návrhu na náhradu nemajetkovej ujmy	5 000 Sk
vo veciach podľa zákona č. 81/1966 o periodickej tlači a ostatných	5 000 Sk

hromadných informačných prostriedkoch v platnom znení	
za konanie o určenie rodičovstva a zapretie rodičovstva	2 000 Sk
za vznesenie námietky zaujatosti účastníkom konania	2 000 Sk

Zdroj: <http://log.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=%7E/Main/TArticles.ascx&phContent=%7E/Main/ArticleShow.ascx&ArtID=6606&LngID=0>

PŘÍLOHA P II: SAZBY SOUDNÍCH POPLATKŮ V NĚMECKU

Výše poplatků podle hodnoty sporu do výše 500.000,- €:

Hodnota sporu do výše ... euro	Poplatek ... euro	Hodnota sporu do výše ... euro	Poplatek ... euro
300	25	40.000	398
600	35	45.000	427
900	45	50.000	456
1.200	55	65.000	556
1.500	65	80.000	656
2.000	73	95.000	756
2.500	81	110.000	856
3.000	89	125.000	956
3.500	97	140.000	1.056
4.000	105	155.000	1.156
4.500	113	170.000	1.256
5.000	121	185.000	1.356
6.000	136	200.000	1.456
7.000	151	230.000	1.606
8.000	166	260.000	1.756
9.000	181	290.000	1.906
10.000	196	320.000	2.056
13.000	219	350.000	2.206
16.000	242	380.000	2.356
19.000	265	410.000	2.506
22.000	288	440.000	2.656
25.000	311	470.000	2.806
30.000	340	500.000	2.956
35.000	369		

Zdroj: http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ger_cs.htm